

Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios teisės katedra

Ugnės Patkauskienės,

neakivaizdinio skyriaus

IV kurso baudžiamosios justicijos specializacijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Nužudymą kvalifikuojantys požymiai pagal Lietuvos ir kitų
valstybių baudžiamuosius įstatymus**

Qualifying features of murder according to criminal laws of Lithuania and other countries

Vadovas: lekt. dr. R. Aliukonienė

Recenzentas: doc. dr. J. Prapiestis

Vilnius, 2009

TURINYS

Ižanga	3
1. Nužudymo samprata pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus	5
2. Nužudymą kvalifikuojančių požymių sampratos istorinė raida pagal Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus	12
3. Nužudymo sudėties analizė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą	20
4. Nužudymą kvalifikuojantys požymiai pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus (lyginamasis aspektas):	29
4.1. Mažamečio nužudymas	29
4.2. Bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas	32
4.3. Savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas	35
4.4. Nėščios moters nužudymas	37
4.5. Dviejų ar daugiau žmonių nužudymas	39
4.6. Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai	41
4.7. Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu	45
4.8. Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų	48
4.9. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų	51
4.10. Nužudymas dėl nukentėjusio asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo	54
4.11. Nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą	57
4.12. Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles	60
Išvados	62
Santrauka	64
Summary	65
Literatūros sąrašas	66
Priedas Nr. 1	71

IŽANGA

Žmogaus gyvybė turi būti absoliučiai gerbiama ir saugoma, nes tai prigimtinė teisė, kurios niekas neturi teisės atimti.

Tačiau, kaip matyti iš istorinių šaltinių, visą žmonijos gyvavimo laiką atsirasdavo asmenų, siekiančių šią teisę paneigti. Tai patvirtina ir keršto papročio, taliono principo egzistavimas pačioje žmonijos susikūrimo pradžioje. Statistika rodo, jog tokių asmenų dar nemažai esama ir šiuolaikinėje visuomenėje. Dėmesys, skiriamas nusikaltimams žmogaus gyvybei, ypač nužudymui, tiek paprotinėje, tiek ir kodifikuotoje teisėje įvairiais žmonijos gyvavimo laikotarpiais, rodo, kad žmogaus gyvybė buvo vertinama, jos apsauga buvo ir tebėra itin svarbi.

Temos aktualumas. Tai, kad žmogaus teisė į gyvybę yra įtvirtinta tarptautiniuose teisės aktuose, taip pat nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose, įrodo, jog valstybės yra įpareigosotos numatyti šios teisės apsaugos priemones ir tai - vienas iš kiekvienos valstybės prioritetinių uždavinių. Viena iš apsaugos priemonių - nusikaltimų žmogaus gyvybei numatymas valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ir baudžiamosios atsakomybės už juos įtvirtinimas. Be to, sunkiausiu ir pavojingiausiu iš šių nusikaltimų yra laikomas nužudymas. Statistiniai duomenys patvirtina, kad šių smurtinių nusikaltimų nemažėja¹. Autorės nuomone, pasirinkta magistro darbo tema yra aktuali tuo, kad tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek ir jos taikymo praktikoje kyla nemažai problemiškų klausimų, susijusių su nužudymą kvalifikuojančių požymių turinio samprata, o tai neretai lemia teismų praktikos klaidas.

Darbo tikslas. Įvertinus įvairių valstybių požiūrį į šį nusikaltimą, kuris skiriasi priklausomai nuo tos valstybės baudžiamosios politikos, teisės tradicijų, šio darbo tikslas yra atskleisti nužudymą kvalifikuojančius požymius, numatytus tiek Lietuvos Respublikos, tiek kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, pasitelkiant lyginamąjį metodą. Šiame darbe taip pat nagrinėjama nužudymo samprata bei nužudymo sudėtis, kadangi jų neišsiaiškinus, neįmanoma pateikti kvalifikuoto nužudymo analizės. Siekiant, kad ši analizė būtų išsamesnė, istoriniu aspektu pateikiama nužudymo ir jį kvalifikuojančių požymių raida. Kadangi Lietuvos Respublikos teisės sistema yra kontinentinė, tai lyginimui pasirinktos tos pačios teisės sistemos valstybės – Lietuvos Respublikos baudžiamajai teisei didžiausią įtaką padariusi Rusijos Federacija bei ne mažiau svarbios Prancūzija ir Vokietijos Federacinė Respublika.

¹ Žiūrėti priedą Nr.1 – Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateikta tyčinių nužudymų statistika (www.ird.lt)

Temos naujumas. Pažymėtina, kad 2003 m. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos naujasis baudžiamasis kodeksas² (toliau – LR BK) įtvirtino nužudymą kvalifikuojančius požymius, kurių turinys, lyginant su senuoju LR BK, yra pakitęs. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamosios teisės teoretikai nužudymą kvalifikuojančius požymius analizavo savo darbuose dar iki naujojo LR BK įsigaliojimo, tikslinga išanalizuoti nužudymo sampratą bei nužudymą kvalifikuojančius požymius, numatytus šiuo metu galiojančiame LR BK.

Pagrindinis šio darbo tyrimo šaltinis – LR BK, kiti tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, susiję su nagrinėjama tema. Darbe naudotasi užsienio literatūra, tokių autorių, kaip M. D. Šargorodskis, S. V. Borodinas, G. N. Borzenkovas bei C.Elliott, J.Pradel, J. Wessels, A. Schönke, H. Schröder, M. Véron darbais. Be to, tyrimo teorijai paaiškinti pasitelkta ir teismų praktika.

Tyrimo metodika. Kaip jau buvo minėta anksčiau, darbo tikslas yra Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintų nužudymą kvalifikuojančių požymių sampratos analizė. Siekiant įgyvendinti magistro darbo tikslą, naudotasi įprastais tyrimo metodais, pagrindinis kurių yra lyginamasis bei analitinis, neapsieita ir be istorinio bei lingvistinio metodų.

² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741

1. Nužudymo samprata pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus

Nežudyk!

Taip skelbia penktasis Dievo įsakymas, kuris pabrėžė pagarbą žmogaus gyvybei ir orumui bei įpareigojo pripažinti asmens teises nuo pirmosios žmogaus egzistavimo akimirkos. Teisė gyventi yra prigimtinė ir viena iš pagrindinių, kuri reiškia teisę gimti ir teisę egzistuoti iki natūralios savo mirties.

Žmogaus teisė į gyvybę įtvirtinta svarbiuose šiuolaikiniuose tarptautiniuose dokumentuose bei valstybių nacionaliniuose teisės aktuose, nebeskiriamas dėmesys žmogaus kilmei, socialinei padėčiai visuomenėje, t.y. „gyvybė, kaip nusikaltimo objektas nebegali būti vertinamas nei kokybine, nei kiekybine prasme“³. Taip pasireiškia svarbiausias lygios teisinės kiekvieno žmogaus gyvybės apsaugos principas, nepriklausomai nuo jo amžiaus, sveikatos būklės ar padėties visuomenėje.

Tokia prigimtinė žmogaus teisė įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁴ (toliau - LR Konstitucija) 19 straipsnyje. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos⁵ preambulėje skelbiama, jog visiems žmonių giminės nariams būdingo orumo ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas. Šioje deklaracijoje teisė į gyvybę iškeliamą į pirmą vietą šalia laisvės ir lygybės. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto⁶ 6 straipsnyje įtvirtinta, kad kiekvienas žmogus turi neatimamą teisę į gyvybę ir ši teisė yra saugoma įstatymo. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁷ 2 straipsnyje taip pat teigiama, kad kiekvieno asmens teisė į gyvybę saugo įstatymas ir nurodoma, jog negalima tyčia atimti niekieno gyvybės. Kadangi žmogaus gyvybė yra viena iš labiausiai saugomų vertybių, gana svarbus šios vertybės apsaugos pradžios bei pabaigos nustatymas.

Pripažinus gyvybę svarbiausia žmogaus vertybe tiek tarptautiniame, tiek nacionaliniame lygmenyje, uždavinys ją apsaugoti nuo nusikalstamų kėsinių tenka baudžiamajam įstatymui. Kiekviena valstybė minėtų tarptautinių dokumentų yra įpareigota savo diskrecijoje numatyti prevencines gyvybės apsaugos priemones, kurios

³ БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005, p. 20

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014

⁵ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497

⁶ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288

⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987

gali varijuoti atsižvelgiant į valstybės baudžiamąją politiką, teisės tradicijas, socialines aplinkybes. Dažniausios priemonės yra nusikalstamų veikų, pavojingų žmogaus gyvybei, numatymas baudžiamajame įstatyme ir baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimas. Baudžiamosios teisės teorijoje vienas pavojingiausių nusikaltimų žmogaus gyvybei yra laikomas nužudymas.

LR BK nusikaltimai žmogaus gyvybei išskirti atskirame XVII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus gyvybei“. Pavojingiausias ir iš visuomenės sulaukiantis itin neigiamo požiūrio yra nužudymas (LR BK 129 str.). Tiksliai šio nusikaltimo sąvoka nėra pateikiama, todėl reikėtų remtis doktrininio aiškinimu. Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje, taip pat ir teismų praktikoje nužudymu laikomas tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas⁸:

Tyčinis. Ilgą laiką Lietuvos ir Rusijos baudžiamojoje teisėje vyravo nuomonė, kad tiek tyčiniai, tiek ir netyčiniai veiksmai sukelta kito žmogaus mirtis turi būti laikoma nužudymu, t.y. neatsargus gyvybės atėmimas buvo taip pat vadinamas nužudymu. Rusijos baudžiamosios teisės teoretikas N. I. Zagorodnikovas, pateikdamas nužudymo sampratą, teigė, jog terminas „nužudymas“ visuomenėje siejamas su smurtiniais veiksmais, nepriklausomai nuo to, ar veiksmai yra tyčiniai, ar neatsargūs. Jo nuomone, neatsargaus gyvybės atėmimo nelaikymas nužudymu baudžiamuoju teisiniu požiūriu neatitinka visuomenės teisinės sąmonės, kadangi šiuo atveju dominuoja nusikalstamas nerūpestingumas, nedisciplinuotumas, tapę nužudymo priežastimi, ir tai rodo, kad kaltininkas pavojingas visuomenei⁹. Tuo tarpu kitas baudžiamosios teisės teoretikas M. D. Šargorodskis, jau 1948 m. nužudymu laikė išimtinai tyčinį gyvybės atėmimą. Savo nuomonę jis grindė teigdamas, kad žodžio „žudikas“ kasdieniniame gyvenime nesuprantame kaip asmens, neatsargiai atėmusio gyvybę kitam žmogui ir todėl, baudžiamuoju politiniu požiūriu, netikslinga šį terminą, vartojamą apibrėžti labai sunkų nusikaltimą, taikyti ir neatsargaus gyvybės atėmimo atvejams. Vėliau, gindamas savo nuomonę, jis atkreipė dėmesį, jog terminas „neatsargus žudikas“ prieštarauja kalbos dvasiai, kaip ir terminas „neatsargus padegimas“; nužudyti ir padegti galima tik tyčiaisiais veiksmais. Tuo tarpu neatsargiais veiksmais galima tik sukelti mirtį arba gaisrą¹⁰. Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikas J. Nocius pažymėjo, kad tyčinio ir neatsargaus

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

⁹ ЗАГОРОДНИКОВ, Н. И. *Преступления против жизни по советскому уголовному праву*. Москва, 1961, p. 21-22

¹⁰ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Избранные работы по уголовному праву*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 22-23

gyvybės atėmimo motyvas ir pavojingumo laipsnis yra skirtingi, todėl naujojo LR BK projekte šie nusikaltimai atskirti, t.y. neatsargus gyvybės atėmimas nebetraktuojamas kaip nužudymas, o laikomas savarankišku nusikaltimu žmogaus gyvybei¹¹. Tai reiškia, kad analizuojant nužudymo sudėtį, pabrėžiama, kad tai tyčinė veika, o neatsargus gyvybės atėmimas padaromas esant neatsargumui kaip kaltės formai, t.y. skiriasi subjektyviosios pusės elementas – kaltė. Šiai pozicijai pritaria ir K.Jovaišas, kuris teigia, kad nors veika ir sukėlė nukentėjusiojo mirtį, bet padaryta dėl neatsargumo, negali būti vadinama nužudymu¹². Taigi šiuo metu LR BK ir daugumos kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose „nužudymas yra išimtinai tyčinis nusikaltimas“¹³, o neatsargų gyvybės atėmimą įstatymas numato kaip savarankišką nusikaltimą. Tarp tokių valstybių yra Rusija, Lenkija, Švedija, Prancūzija. Štai Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso¹⁴ (toliau - RF BK) 105 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nužudymas - tai tyčinis gyvybės atėmimas kitam žmogui. Vokietijos Federacijos baudžiamajame kodekse¹⁵ (toliau – Vokietijos BK) neatsargus gyvybės atėmimas taip pat išskirtas kaip savarankiškas nusikaltimas 222 straipsnyje. Tuo tarpu Italijos, Ispanijos, Portugalijos baudžiamuosiuose įstatymuose neatsargus gyvybės atėmimas priskiriamas nužudymų grupei.

LR BK 15 straipsnyje numatyta, kad nusikaltimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Tiesioginė tyčia būdinga tiek formaliųjų, tiek materialųjų nusikaltimo sudėčių atveju. 15 straipsnio 2 dalies 1 punkte pateikiamas tiesioginės tyčios apibrėžimas formaliųjų nusikalstamų veikų atveju. Jai būdinga – nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas bei noras veikti. O materialųjų sudėčių atveju, reikalingas ne tik pavojingumo suvokimas, bet ir padarinių numatymas bei norėjimas, kad jie atsirastų. Tuo tarpu nužudymas padaromas netiesiogine tyčia, kuomet suvokiamas nusikalstamos veikos pavojingas pobūdis, numatomi padariniai, tačiau tų padarinių nenorima, bet sąmoningai leidžiama jiems atsirasti¹⁶.

Neteisėtumas. Baudžiamosios teisės doktrinoje ir praktikoje nužudymo samprata apima ne tik tyčinę veiką, bet ir tai, kad vienas iš būtinų požymių yra ir veikos

¹¹ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui. Mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p.11.

¹² JOVAIŠAS, Karolis. *Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. Teisės problemos*. 1997, Nr.2, p.20-21

¹³ MILINIS, Albertas. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*. 2006, Nr. 59, p. 59

¹⁴ Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/>

¹⁵ Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Internetinė prieiga <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm>

¹⁶ PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

neteisėtumas. Tai reiškia, kad bet koks gyvybės atėmimas yra neteisėtas, išskyrus atvejus, kurie gali būti pripažinti teisėtais numatant juos įstatyme.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁷ 2 straipsnyje numatyti trys teisėto gyvybės atėmimo būdai: 1) ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto; 2) teisėtai suimant ar sutrukdant teisėtai sulaikytam asmeniui pabėgti; 3) nustatyta tvarka atliekamais teisėtais veiksmais malšinant riaušes ar sukilimą. Prie šių būdų dar galima priskirti būtinąją gintį, būtinąjį reikalingumą, prieš kario nužudymą karo metu ir kai kuriose šalyse įteisintą eutanaziją bei galiojančią mirties bausmę. Taigi, teisėti gyvybės atėmimo būdai skiriasi savo tikslais, tačiau jų pagrindai turi ir bendrumų – galimas gyvybės atėmimas; gyvybė atimama teisėtai; juos taikant siekiama užtikrinti svarbių visuomenės interesų gynimą¹⁸.

Visi kiti atvejai, kuomet atimama žmogaus gyvybė, kurie nenumatyti baudžiamajame įstatyme, priskirtini nusikaltimams žmogaus gyvybei ir laikomi neteisėtais. Vadinasi, nors įstatymų leidėjas LR BK 129 straipsnyje tiesiogiai ir nenurodė, jog nužudymas yra neteisėtas, tyčinis gyvybės atėmimas, taip teigti galima atsižvelgiant į tai, kad teisėti gyvybės atėmimo būdai numatyti ir įtvirtinti įstatyme.

Kitas žmogus. Be tyčios ir neteisėtumo, nužudymo samprata apima dar vieną požymį. LR BK 129 straipsnyje numatyta, kad baudžiamoji atsakomybė iškyla tais atvejais, kai nužudomas kitas žmogus. Tai reiškia, kad gyvybės atėmimas sau nėra nužudymas. Kurį laiką už savižudybę buvo baudžiama, tačiau vėliau ši norma panaikinta ir šiuo metu baudžiama už padėjimą nusižudyti, sukurstymą ar privedimą prie savižudybės. Tačiau baudžiamosios teisės doktrinoje šiuo klausimu tebevyksta diskusijos. Pavyzdžiui, G. N. Borzenkovas iškėlė klausimą, ar galima laikyti padėjimą nusižudyti, kurstymą ar privedimą prie savižudybės nusikaltimais, jeigu savižudybė, kaip tokia, nėra nusikalstama¹⁹.

Baudžiamosios nuostatos, ginančios tam tikrą teisinį gėrį, šiuo atveju žmogaus gyvybę, suskirstytos į tam tikras grupes, kurias sudaro pagrindinė tam tikros rūšies baudžiamosios teisės pažeidimo sudėtis ir kvalifikuota bei privilegiuota sudėtys, kurios gali būti numatytos šalia pagrindinės arba reglamentuotos atskirai. Pagrindinė veikos sudėtis sudaro pagrindinę formą, kurioje nustatytos minimalios patraukimo baudžiamojon atsakomybėn prielaidos, kurios baudžiamosios teisės pažeidimui suteikia tipišką struktūrą. Kvalifikuotos ar privilegiuotos sudėtys atsiranda tuomet, kai pagrindinė

¹⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987

¹⁸ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 56

¹⁹ БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005, p. 25

nusikalstamos veikos sudėtis praplečiama tokiais specialiais požymiais kaip padarymo būdas, santykiai tarp kaltininko ir nukentėjusiojo, amžius, lytis ir pan.²⁰

Taigi, remiantis šiuo skirstymu, LR BK nužudymas, pagal pavojingumo laipsnį skirstomas į:

1. Nužudymą be privilegijuojančių ir kvalifikuojančių požymių (pagrindinė sudėtis). Bendroji norma, įvardijanti, kad nužudymas yra tyčinis gyvybės atėmimas ir nėra jokių aplinkybių, kurios jį kvalifikuotų ar privilegijuotų. Šis nusikaltimas numatytas LR BK 129 straipsnio 1 dalyje. Ankstesniuose Lietuvos baudžiamuosiuose kodeksuose šis nusikaltimas buvo įvardijamas kaip nužudymas be atsakomybę sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių.

Teismų praktikoje nužudymu be privilegijuojančių ir kvalifikuojančių požymiu pripažįstami tyčiniai nužudymai šeimyninių, kitų buitinių kivirčų metu, muštynių metu, iš keršto, pavydo, peržengus būtiniosios ginties ribas, pažeidus šaunamojo ginklo naudojimo taisykles, nukentėjusiajam prašant ir kitais atvejais, kai tokios veikos neturi požymių, numatytų LR BK 129, 130, 131 straipsniuose.

2. Privilegiuotą nužudymą. Tokiu laikomas nužudymas, kai egzistuoja aplinkybės, mažinančios nusikaltimo pavojingumą. Užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai šias aplinkybes įtvirtina numatant specialų subjektą arba kitus ypatingus atvejus. LR BK įtvirtinti du privilegiuoto nužudymo atvejai: 130 straipsnyje numatytas nužudymas labai susijaudinus, kuomet žmogus nužudo staiga labai susijaudinęs dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio jį ar jo artimą asmenį nukentėjusiojo poelgio. Šis nužudymas dar vadinamas nužudymu afekto būsenoje, kai asmeniui iš dalies aptemsta sąmonė ir susilpnėja savitvarda, sunkiai valdomasi ir padaroma tai, ko įprastai nedarytų²¹. 131 straipsnyje numatytas atvejis, kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos būsenos. Šioje situacijoje svarbu nustatyti motinos būseną gimdymo metu ar tuoj po gimdymo ir ar tai galėjo nulemti jos veiksmus ar neveikimą.

3. Kvalifikuotą nužudymą. Kvalifikuotas nužudymas reiškia, kad yra aplinkybių, didinančių nužudymo be privilegijuojančių ir kvalifikuojančių požymių pavojingumą. Šias aplinkybes užsienio valstybės numato savo baudžiamuosiuose įstatymuose dažniausiai pateikdamos baigtinį sąrašą arba palikdamos vietas spręsti teismams. LR BK nužudymą kvalifikuojantys požymiai numatyti 129 straipsnio 2 dalyje. Kadangi darbo

²⁰ WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 53

²¹ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p.176

tikslas yra atskleisti nužudymą kvalifikuojančių požymių sampratą, šis klausimas bus išsamiai analizuojamas kitame magistro darbo skyriuje.

Kaip jau buvo minėta, nužudymą kvalifikuojantys požymiai ankstesniuose kodeksuose vadinti nužudymą sunkinančiomis aplinkybėmis, o naujajame LR BK jų pavadinimas pakeistas. RF BK pateiktas baigtinis kvalifikuojančių požymių sąrašas, kuris iš esmės sutampa su LR BK, išskyrus kelis požymius. Vokietijos baudžiamajame kodekse (toliau – Vokietijos BK) lingvistiškai išskiriamos dvi pagrindinės nužudymų rūšys, t.y. žodžiu *Mord* vadinamas sunkus nužudymas, o *Totschlag* reiškia pagrindinę nužudymo sudėtį, vadinamą gyvybės atėmimu. Nors LR BK kvalifikuoto nužudymo požymiai sutampa su Vokietijos (priežastys, būdas, tikslas), tačiau nevartojamos skirtingos sąvokos apibūdinti nužudymų rūšis, kadangi praktiniu požiūriu tai nėra labai reikšmingas skirtumas. Juk tiek kvalifikuoto, tiek nekvalifikuoto nužudymo pagrindinė sudėtis yra ta pati. Prancūzijos baudžiamajame kodekse (toliau - Prancūzijos BK), apibūdinant tyčinius nusikaltimus žmogaus gyvybei, taip pat vartojami skirtingi terminai. *Meurtre* ir *Assassinat* skiria tyčios susiformavimo momentas. *Meurtre* vadinamas paprastas tyčinis nužudymas, už kurį baudžiama laisvės atėmimu trisdešimčiai metų. Šio kodekso 221-3 straipsnyje *Assassinat* terminu apibrėžiamas iš anksto apgalvotas nužudymas, kai tikslas nužudyti yra atsiradęs iki nusikaltimo padarymo, už kurį įstatymas numato griežtesnę bausmę – laisvės atėmimą iki gyvos galvos. Taigi ši sudėtis gali būti laikoma kvalifikuota sudėtimi.

Atsižvelgiant į kvalifikuojančių požymių gausą, reikalinga jų sistema, t.y. klasifikavimas. Teisės teorijoje siūloma įvairių klasifikacijų. Štai, A. S. Nikiforovas siūlo penkių grupių sistemą. Požymiai skirstomi į apibūdinančius: 1) objektyviąją sudėties pusę; 2) subjektyviąją sudėties pusę; 3) objektyviąją ir subjektyviąją sudėties puses; 4) nukentėjusįjį; 5) kaltininką²². S. V. Borodinas siūlo dviejų grupių sistemą, kuomet aplinkybės skirstomos į apibūdinančias subjektyvias nužudymo aplinkybes bei kaltininko asmenybę ir apibūdinančias objektyvias nužudymo aplinkybes²³. Nusikalstamos veikos sudėties elementai taip pat gali būti kvalifikuojančių požymių klasifikavimo pagrindu. Tačiau N. I. Zagorodnikovas iš kvalifikuojančių požymių klasifikacijos išbraukė objektą, kadangi numatytos aplinkybės yra susijusios su nukentėjusiuoju, o ne su nužudymo objektu. Jo nuomone, nusikaltimo objektas kiekvieno nužudymo atveju išlieka tas pats ir negali nužudymo nei kvalifikuoti, nei privilegiuoti. Jo klasifikacija yra tokia: 1) motyvai

²² НИКИФИРОВ, А. С. Квалифицированное убийство в современном европейском континентальном и англо-американском уголовном праве. *Журнал российского права*. 2001, № 5, p. 125

²³ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 125

ir tikslai, kvalifikuojantys nužudymą; 2) individualūs kaltininko asmenybės bruožai kaip pavojingą tyčinį nužudymą kvalifikuojantys požymiai; 3) veikimo būdas ir padariniai, kaip kvalifikuoto nužudymo požymiai²⁴. Tačiau ši nuomonė nesulaukė palaikymo. Štai, S. V. Borodinas siūlo kvalifikuojančius požymius grupuoti taip: 1) į kvalifikuojančius požymius, apibūdinančius objektyviąją nužudymo pusę; 2) į kvalifikuojančius požymius, apibūdinančius subjektyviąją nužudymo pusę ir kaltininką²⁵. Labiausiai paplitusi Lietuvos klasifikacija baudžiamosios teisės teorijoje vyrauja tokia klasifikacija:

- 1) požymiai, apibūdinantys nukentėjusįjį;
- 2) požymiai, apibūdinantys nužudymo objektyviąją pusę;
- 3) požymiai, apibūdinantys nužudymo subjektyviąją pusę²⁶.

Tyčinių nusikaltimų dinamika gana grėsminga. Tarpukario Lietuvoje per metus buvo padaroma apie 100 tyčinių nužudymų. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1991m. tokių nusikaltimų užregistruota 260. Šis skaičius augo ir 1999 m. jau siekė 343²⁷. Pastaraisiais metais užregistruotų nužudymų skaičius taip pat nemažėja: 2007 m. Lietuvoje jų buvo 280, o 2008 m. - jau 333²⁸.

Taigi trumpai apžvelgus keletą nužudymo sampratos aspektų, galima teigti, kad nužudymas baudžiamosios teisės teorijoje suprantamas kaip tyčinis neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui. Ir nors ši sąvoka nėra tiesiogiai įtvirtinta ne tik Lietuvos, bet ir kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, tačiau galima daryti tokią išvadą dėl teisėtų gyvybės atėmimo būdų juose įtvirtinimo, taip pat dėl to, kad už gyvybės atėmimą sau baudžiamoji atsakomybė neiškyla.

²⁴ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 120-121

²⁵ Ten pat, p. 125

²⁶ Šių kvalifikuojančių požymių analizė pateikta atskirame šio darbo skyriuje.

²⁷ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 163

²⁸ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2008 metais ataskaita.

2. Nužudymą kvalifikuojančių požymių sampratos istorinė raida pagal Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus

Pateikus šiuolaikinę nužudymo sampratą, tikslinga aptarti šios sampratos istorinę raidą, kadangi šis nusikaltimas įvairiais istoriniais laikotarpiais buvo suprantamas nevienodai. Be to, kvalifikuoto nužudymo požymiai įvairiose valstybėse taip pat skyrėsi. Normos, baudžiančios už nužudymą, egzistavo jau pačioje senovėje kaip papročiai. Tarp nusikaltimų žmogui, nužudymas buvo kaip vienas dažniausių nusikaltimų. Seniausia žinoma priemonė ginti žmogaus gyvybę ir kitas vertybes – keršto paprotys. Gentinėse santvarkose kerštas buvo neribojamas, tačiau ilgainiui visuomenė suprato koks pavojingas šis paprotys ir buvo pradėta jį riboti įtvirtinant „akis už akį“ arba taliono principą, kuomet kaltininką leidžiama sužaloti tiek pat, kiek ir buvo sužalota auka, bet ne daugiau, t.y. lygaus atlygio principas. Vadinasi, asmeniui nužudžius kitą asmenį, kaltininką taip pat buvo galima nužudyti. Susiklosčius prekiniam ūkiui, taliono principą pakeitė kompozicijos principas, numatantis materialinę kompensaciją už padarytą nusikaltimą²⁹. Vienas iš taliono ir kompozicijos principų egzistavimo įrodymų yra ir jų įtvirtinimas Mesopotamijos valdovo Hamurabio teisyne. Visiškai nebuvo neatsižvelgiama į tai, ar nusikaltimas padarytas tyčia ar dėl neatsargumo, kaltės forma buvo nesvarbi, neišskirti tyčiniai nusikaltimai asmeniui. Taliono principas buvo taikomas tik esant vienodai asmenų padėčiai visuomenėje, o kompozicijos principas – jai esant skirtingai, pvz., nužudžius svetimą vergą, kildavo pareiga jį kompensuoti kitu vergu. Taigi asmens gyvybė buvo vertinama ne kaip prigimtinė, o pagal tai, kokia padėtis yra užimama visuomenėje, skiriamas didelis dėmesys asmens nuosavybei, turtui. Minėtus principus galima sutikti tiek Lietuvos, tiek ir kitų valstybių istoriniuose teisės šaltiniuose.

Lietuvoje, kaip ir daugelyje bendruomenių, galiojo papročių teisė. Susikūrus Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei (toliau LDK), reikšmingi buvo įvairūs teisynai. Vienas jų – Pamedės teisynas (toliau – Teisynas), priimtas 1340 m. Tai prūsų genties paprotinės teisės paminklas, kuriuo buvo vadovaujamosi ir Lietuvoje. Šis Teisynas, be kitų normų, įtvirtino baudžiamosios teisės normas. Pagal Teisyną galima išskirti tokias nusikaltimų grupes kaip valstybiniai nusikaltimai, nusikaltimai nuosavybei (turtiniai nusikaltimai), nusikaltimai asmeniui. Pirmosios dvi grupės priskirtinos viešiesiems, o trečioji - privatiniais pažeidimams. Nusikaltimai asmeniui buvo skirstomi į penkias grupes pagal

²⁹ MAKSIMAITIS, Mindaugas. *Užsienio teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1998, p. 22

objektą, o viena iš grupių – nusikaltimai gyvybei. Nužudymas buvo skirstomas į paprastą, tyčinį ir kvalifikuotą. Paprastu laikytas nužudymas, neturint piktos valios, t.y. dėl neatsargumo, susikivirčius, susikovus, muštynėse. Bausmė buvo piniginė kompensacija pagal nukentėjusiojo turtinę ir socialinę padėtį. Apie tyčią kalbama tik viename straipsnyje. Įrodžius, kad veiksmai turėjo tyčinį pobūdį, piktą valią, teisiama turėjo atlyginti ne tik nukentėjusiojo vertę, bet ir savo. Kvalifikuojančiomis nužudymą aplinkybėmis buvo skydo ar ginklų naudojimas, moters nužudymas, taip pat pažeisti valstybės saugomi interesai. Šiame skyriuje buvo nuostatų, kurios siejosi su paprotinėmis normomis, pvz., nužudžius dvynius, baudžiama už kiekvieną atskirai. Grupinis nusikaltimas buvo laikomas sunkinančia aplinkybe, pvz., keletas asmenų, prisipažinę nužudę vieną, baudžiami kiekvienas atskirai tokie bausmė, kiek verta auka. Iš teisyne taip pat matyti, kad žmogus buvo ginamas nuo jo pradėjimo momento – užmušus nėščią moterį, vaisiaus žuvimas vertintas puse vyro³⁰.

Magdeburgo teisė buvo viena iš labiausiai paplitusių miestų teisės sistemų. XV a. Magdeburgo teises turėjo didieji LDK miestai, o vėliau ir kiti miesteliai. Pagal šią teisę nusikaltimai skirstyti į viešuosius ir privatus, taip pat į negėdingus (turtinius) ir gėdingus (nužudymas, kūno sužalojimas). Nusikaltimas galėjo būti padarytas veikimu arba neveikimu, tarp neveikimo ir padarinių privalėjo egzistuoti priežastinis ryšys, ypač nužudymo atveju. Tik egzistuojant priežastiniam ryšiui asmuo turėjo atsakyti už nužudymą. Nesant iš ankstinės valios pasireiškimų, buvo palengvinamas kvalifikavimas, pvz., lavono nepaslėpimas vertintas kaip paprastas, o ne tyčinis sunkus nužudymas. Magdeburgo teisė įtvirtino amžiaus ribą, nuo kurios asmuo galėjo būti traukiamas baudžiamojo atsakomybės – vaikai iki 12 metų neatsakė, o nuo 12 iki 14 metų atsakė, jeigu veikė sąmoningai; už vaiką atsakė tėvai arba globėjai. Nepakaltinamas asmuo taip pat nebuvo traukiamas baudžiamajon atsakomybės, išskyrus atvejus, kai nusikaltimą padarė iki susirgimo³¹.

Ypatingą vietą tarp Lietuvos baudžiamosios teisės šaltinių užima Lietuvos Statutas, kurio redakcijos buvo trys. XVI amžiuje LDK priimti trys Lietuvos Statutai - galiojančios feodalinės teisės įstatymų sąvada, apimančios visas teisės sričių normas. Pirmasis Lietuvos Statutas buvo priimtas 1529 metais. Antrasis Lietuvos Statutas buvo kodifikuojamas beveik 12 metų ir patvirtintas 1566 metais. Abu pirmieji Statutai nebuvo išspausdinti. Išspausdintas buvo tik Trečiasis Lietuvos Statutas - tais pačiais, 1588 priėmimo metais. Nužudymas buvo suprantamas kaip gyvybės atėmimas, neatsižvelgiant

³⁰ ANDRIULIS, Vytautas; et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 49-50

³¹ ANDRIULIS, Vytautas; et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 106-109

į tai, kokiomis priemonėmis buvo nužudyta. Nužudymas ginčo metu buvo skiriamas nuo tyčinio nužudymo. Trečiasis Statutas aiškiai skyrė tyčinį nužudymą nuo netyčinio, prie netyčinio priskiriant neatsargų ir atsitiktinį nužudymą. Bausmės dydis priklausė nuo to, ar veiksmas tyčinis ar netyčinis, žudiko ir nužudyto asmens luominės nepriklausomybės, taip pat ar nužudymas kvalifikuotas, ar privilegijuotas. Kvalifikuotu nužudymu buvo laikomas: 1) tėvų, 2) vyro arba žmonos, 3) savo pono, 4) kerštaujaus arba dėl pykčio, 5) iš pasalų, panaudojant klastą, 6) dvaro užpuolimo atveju. Dėl klasių kovos paaštrėjimo Antrasis ir Trečiasis Statutai už bet koki tyčinį nužudymą numatė mirties bausmę³².

1846 m. gegužės 1 d. visoje Rusijos imperijos teritorijoje, taip pat ir Lietuvoje, įsigaliojo nauji Baudžiamieji nuostatai, kurie panaikino iki tol buvusių įstatymų galiojimą (1845 m. Rusijos baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statutas).

Lietuvos teisei svarbus ir Rusijos Baudžiamasis Statutas (1903 m.), kuris buvo taikomas carinės okupacijos metais. 1918 m., po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, Lietuvos Valstybės Tarybos Prezidiumas 1919 m. sausio 16 d. priėmė Laikinąjį Lietuvos teismų ir jų darbo sutvarkymo įstatymą, kuriuo buvo recepuotas 1903 m. Rusijos baudžiamasis statutas su pakeitimais, tinkamais Lietuvos teisei. Būtinasis nusikaltimo požymis buvo kaltė. Šiame statute, apibūdinant kaltės formų – tyčios ir neatsargumo – požymius, tyčia pripažįstama ne tik tada, kai asmuo norėjo padaryti nusikalstamą veiką, bet ir tada, kai sąmoningai leido įvykti padariniams, leidžiantiems šią veiką kvalifikuoti kaip nusikalstamą. Daug dėmesio skirta nusikaltimams asmeniui, kurių sunkiausi buvo laikomas nužudymas³³. Baudžiamajame Statute nedaromas skirtumas tarp paprasto ir iš anksto apgalvoto nužudymo, vadovaujantis motyvu, kad atskyrimas yra grindžiamas klaidingais psichologiniais nusistatymais siekiamo tikslo ir kaltininko dvasios būklės atžvilgiu. Laikomasi nuomonės, jog tai, kad sumanymas buvo ilgai ruošiamas, rodo vidinę kaltininko kovą, o greitas sumanymas nužudyti leidžia daryti prielaidą, kad kaltininkas itin pavojingas³⁴. Vienas iš kvalifikuojančių požymių – motinos ar teisėto tėvo nužudymas – numatytas atskirame straipsnyje. Tėvų nužudymo išskyrimas buvo kritikuotas kaip nepakankamai pagrįstas ir pateisinamas, kadangi tėvai savo vaikams turi ne mažiau pareigų, nei vaikai savo tėvams. Kitame straipsnyje numatytas baigtinis kitų požymių sąrašas: 1) aukštutinio ar žemutinio giminaičio, vyro ar žmonos, brolio ar sesers nužudymas; 2) kunigo, laikančio mišias ar atliekančio kitas pareigas; 3) valdininko,

³² VANSEVIČIUS, Stasys. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981, p. 95-97

³³ ANDRIULIS, Vytautas; et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 415-416

³⁴ STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji Teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1925, p. 135-137

atliekančio tarnybines pareigas arba dėl jų vykdymo; 4) karinės sargybos sargybinio; 5) viršininko ar pono, arba jų šeimos nario, šeimnininko, kuriam nusikaltėlis tarnauja, meistro, pas kurį dirba arba mokosi, arba žmogaus, kuris auklėjo ir laikė, nužudymas; 6) gaujos padarytas nužudymas; 7) nužudymas, padarytas asmens, nepraėjus penkeriems metams po to, kai jis atliko bausmę už nužudymą; 8) pavojingu daugelio žmonių gyvybei, būdu; 9) itin kankinančiu būdu; 10) nunuodijant; 11) iš pasalų; 12) norint pasipelnėti; 13) norint lengviau padaryti kitą didįjį nusikaltimą³⁵. Kaip kvalifikuojantis požymis atskirame straipsnyje taip pat išskirtas svetimos vyriausybės galvos nužudymas.

1944 m. vasarą prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, Lietuvoje atnaujintas 1926 m. Rusijos baudžiamasis kodeksas. Baudžiamoji teisė buvo koreguojama SSRS ir Lietuvos TSR įstatymais ir įsakais. 1961 m. birželio 26 d. buvo priimtas Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, kuris buvo skirstomas į bendrąją ir specialiąją dalis. Pastarojoje nusikaltimai grupuoti pagal objektą, įskaitant ir nusikaltimus asmens gyvybei. Vertinant nusikaltimų pavojingumą, Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse pirmavo valstybės interesai ir jos nuosavybė, o ne žmogaus gyvybė ir jo interesai. Nužudymą kvalifikuojančių požymių sumažėjo. Nebeliko atskirai išskirto kunigo ar sargybinio nužudymo dėl jų pareigų, – apibendrinta vienu požymiu: ryšium su nukentėjusiojo vykdymu tarnybinių ar visuomeninių pareigų. Išbrauktas viršininko, šeimnininko, pono ar meistro nužudymas, giminystė, nunuodijimas (šio požymio išskyrimas į atskirą grupę laikytas senų laikų pažiūrų rezultatu), nužudymas iš pasalų. Tikslas pasipelnėti pakeistas nužudymu iš savanaudiškų paskatų. Papildyta tokiais naujais požymiais kaip dviejų ir daugiau asmenų, nėščios moters nužudymas bei chuliganiškos paskatos. Šie požymiai tapo bendresni, apimantys daugiau atvejų nei 1903m. Baudžiamajame Statute. 1990 m. atkūrus nepriklausomybę, buvo paliktas galioti Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, jis tapo Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu. Atsakomybę už nužudymą reglamentuojančios normos tobulintos papildymais ir pakeitimais, priimtais 1991³⁶ - įtrauktas motinos ir tėvo nužudymas, 1995³⁷ - panaikinus nužudymą peržengus būtiniosios ginties ribas, šis nusikaltimas išbrauktas ir iš kvalifikuojančio požymio, kuomet nusikalsta itin pavojingas recidyvistas, 1997³⁸ - įtrauktas mažamečio ir bejėgiškos būklės asmens požymis, 1998³⁹ metais – panaikinta mirties bausmė. Taigi prie kvalifikuojančių požymių

³⁵ KAVOLIS, Martynas; BIELIACKINAS, S. *Baudžiamasis Statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D.Gutmano knygynas, 1934, p. 375-380.

³⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-2061. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 36-975.

³⁷ Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-962. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 55-1358.

³⁸ Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-210. *Valstybės žinios*. 1997, Nr.41-993.

³⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas Nr.VIII-210. *Valstybės žinios*. 1998, Nr.115-3238.

vėl priskirta giminystė, t.y. tėvo arba motinos nužudymas, taip pat mažametystė ir bejėgiška būklė. Paskutine įstatymo redakcija panaikinta mirties bausmė, griežčiausia bausme nustatytas laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Rusija. Kaip nusikaltimas, nužudymas pirmą kartą paminimas kunigaikščio Olego sutartyje su graikais (911 m.). 1649 m. Soboro Teisyne tarp kvalifikuojančių požymių pirmavo pasikėsinimas į carą bei jo nužudymas. Nors nusikaltimai gyvybei nebuvo susisteminti, tačiau kvalifikuojantys požymiai buvo tiksliai numatyti: pagal objektą buvo skiriamas tėvų, teisėtų vaikų, giminaičių, šeimininko, vyro, neteisėtų vaikų nužudymas; pagal subjektą – kariai, kurie tarnybos metu nužudo, taip pat tarnai; pagal vietą skiriami nužudymai cerkvėje ir caro dvare, caro akivaizdoje. Kaip kvalifikuojantis požymis laikytas nužudymas plėšimo, vagystės ar kito nusikaltimo metu⁴⁰. Petro I patvirtintuose įsakymuose, kaip ir 1649 m. Teisyne, kvalifikuotu buvo laikomas tėvų, vaikų nužudymas. Kiti kvalifikuojantys požymiai buvo tokie: kunigo, taikių gyventojų karinių veiksmų metu, nunuodijant, itin kankinančiu būdu, dvikovoje bei kai karys nužudo karininką. Vėliau buvo ruošiami projektai Baudžiamajam Statutui, kuriuose išliko Soboro Teisyne ir Petro I įstatymuose numatyti kvalifikuojantys požymiai, juos papildant dar vienu – savo dvarininko nužudymu. Baudžiamųjų įstatymų sąvadas pradėjo galioti 1832 m. Šiame Sąvade bandyta pateikti nužudymo sampratą, kurio požymiais laikyta smurtinė kito žmogaus mirtis dėl sužeidimų, sumušimo ar nunuodijimo⁴¹. Prie kvalifikuojančių priskirti šeimos narių ar kitų giminaičių, asmens, atliekančio savo pareigas, nužudymas, taip pat nužudymas, kai pavaldinys nužudo viršininką ar atvirkščiai, kai nužudomas Dievo tarnas ir atvirkščiai bei nužudymas motinos iščiose (abortas), kurį padarė šarlatanai ar kitas asmuo, neturintis teisės tai daryti. 1845 -1885 m. galiojusiame Rusijos baudžiamųjų ir taisomųjų bausmių statute (nuostatose), išliko šeimos narių ar giminaičių nužudymas; nužudymo objektas papildytas viršininku, ponu ir šių asmenų šeimos nariais, nėščia moterimi. Kaip veikimo būdas išskirtas nužudymas itin pavojingu daugeliui žmonių būdu (pvz., padegimas, sprogimas ar pan.), itin kankinant, nunuodijant. Pagal tikslą išskirti tokie kvalifikuojantys požymiai – dėl savanaudiškumo, turint tikslą lengviau padaryti kitą nusikaltimą. Taip pat baudžiama buvo ir už pakartotinį nužudymą, t.y. kai nužudo recidyvistas. 1903 m. Baudžiamajame Statute atkartoti beveik visi nužudymą kvalifikuojantys požymiai, juos papildant dviem naujais požymiais: kunigo, savo pareigų atlikimo metu ir sargybinio, saugančio imperatorių. Pakartotiniu laikytas nužudymas,

⁴⁰ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Избранные работы по уголовному праву*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 29

⁴¹ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 37

jeigu padarytas per penkerius metus po bausmės už nužudymą, be pavojingumą mažinančių aplinkybių, atlikimo. Šis Baudžiamasis Statutas tapo pagrindu tolesniam baudžiamosios teisės vystymuisi. Pirmame tarybiniame Baudžiamajame kodekse – 1922 m. RSFSR BK objektyviems požymiams buvo priskirtas nužudymas pasinaudojant bejėgiška nukentėjusiojo būkle, išliko nužudymas pavojingu daugeliui žmonių būdu arba itin kankinant. Subjektyviems požymiams buvo priskirti požymiai, apibūdinantys motyvą, tikslą, taip pat subjektą: nužudymas dėl savanaudiškų paskatų, pavydo ir kitų niekingų paskatų; jei nužudo asmuo, atlikęs bausmę už tyčinį nužudymą ar labai sunkų sveikatos sutrikdymą; turint tikslą paslėpti kitą sunkų nusikaltimą ar palengvinti jį padaryti; jei nužudo asmuo, turintis pareigą rūpintis nukentėjusiuoju. Vėlesniuose kodeksuose šis sąrašas buvo modifikuojamas, papildomas, tačiau neišbrauktas nei vienas požymis, išskyrus pavydo motyvą. 1954 m. SSRS Aukščiausiojo Teismo Plenumas savo nutarime išaiškino kokioms nužudymą kvalifikuojančioms aplinkybėms esant galima skirti mirties bausmę, kas nebuvo nustatyta galiojusiame 1926 m. RSFSR BK Kodekse. Tos aplinkybės buvo įtrauktos vėliau reformuojant baudžiamąjį kodeksą⁴² ir 1960 m. RSFSR BK papildytas tokiais požymiais kaip chuliganiškos paskatos, kraujo keršto motyvas, ypatingas žiaurumas, nužudymas ryšium su išžaginimu, taip pat dėl nukentėjusiojo tarnybinių pareigų vykdymo, dviejų ir daugiau asmenų nužudymas. Straipsnis, numatantis šiuos nužudymą kvalifikuojančius požymius, kodekse įtvirtintas pirma paprasto nužudymo. Šis išdėstymas buvo pakeistas 1996 m. Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse. Nuostatos dėl paprasto ir kvalifikuoto nužudymo sujungtos į vieną straipsnį, pirmoje dalyje numatant paprasto nužudymo sudėtį. Šis straipsnis papildytas dar keliais požymiais. Tai grupės asmenų padarytas nužudymas, nužudymas dėl nacionalinės ar rasinės neapykantos. Vėliau, papildyta dar vienu požymiu, kurio kitų valstybių, išskyrus Lietuvos, baudžiamieji įstatymai nenumato – nužudymas siekiant panaudoti nukentėjusiojo organus ar audinius. Šiuo metu galiojančiame RF BK, nužudymą kvalifikuojančių požymių yra 13.

Vokietija. Barbarų įstatymuose, kurie vyravo ne tik germanų, bet ir skandinavų teisėje, buvo skiriamos dvi nužudymų kategorijos: *Mord* ir *Totschlag*. To meto įstatymuose *Mord* apibūdinamas skirtingai, tačiau visumoje jis reiškė kvalifikuotą nužudymą. Germanai tuo metu kvalifikuotu nužudymu laikė slaptą nužudymą⁴³ (kai

⁴² БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005, p. 16

⁴³ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Избранные работы по уголовному праву*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 25

kaltininkas paslėpdavo lavoną, uždengdavo šakomis, paskandindavo). XII a. už visas nužudymo rūšis, išskyrus atsitiktinį ar iš būtinybės, buvo skiriama mirties bausmė.

Germanų teisėje vienas iš ankstyviausių barbarų įstatymų – Salijų įstatymas (496 m.) – daugiausia dėmesio skyrė nusikaltimams ir bausmėms. Lengvinančia aplinkybe laikytas prisipažinimas dėl nusikaltimo padarymo, o sunkinančia – garbę žeminantys veiksmai. Galima išskirti ir nužudymą kvalifikuojančių požymių, pvz., už berniuko iki 10 m. nužudymą skiriama 600 solidų bauda, mergaitės – 300 solidų, o už negimusio vaiko – 100 solidų bauda. Ypač vertinta moterų gyvybė ir sveikata: moters, galinčios turėti vaikų, nužudymas – 600, negalinčios – 200, o nėščios – 700 solidų bauda. Už žemesnio nei laisvasis frankas asmens nužudymą numatyta bausmė yra gerokai švelnesnė lyginant su skirtina už karaliaus pareigūno nužudymą. Taigi, bausmė už nužudymą priklausydavo nuo asmens socialinės padėties, taip pat ir nuo amžiaus, lyties.

803 m. buvo priimtas vienas vėlyviausių barbarų įstatymų – Saksų įstatymas. Mirties bausmė buvo numatyta ir už savo pono nužudymą, nužudymą keršijant ar nužudymą bažnyčioje. Karolina buvo pirmoji vokiškosios teisės kodifikacija, o svarbiausia kodifikacija yra 1871 m. Vokietijos imperijos baudžiamasis kodeksas, kuris įtakojo šiuolaikinį Vokietijos BK. Principai palikti tie patys, tik įtrauktos naujų nusikaltimų sudėtys.

Iki dabar galioja (su papildymais ir pakeitimais) 1871 m. Vokietijos BK, kuriame numatyti nužudymą kvalifikuojantys požymiai, kurie gali būti išskiriami į tris grupes: 1) požymiai, susiję su veika – nužudymas panaudojant klastą ar kankinant, panaudojant visuotinai pavojingas priemones. 2) požymiai, susiję su veikos subjektu, apibūdinantys motyvus – žudant patiriamas pasitenkinimas, seksualinių poreikių patenkinimas, godumas bei kitos žemos paskatos. 3) požymiai, susiję su tikslu – nužudymas siekiant palengvinti kito nusikaltimo padarymą ar paslėpti kitą nusikaltimą. Be to, šio baudžiamojo kodekso 212 straipsnio 2 dalyje numatyta teismo diskrecija ypatingai sunkiais atvejais už nužudymą skirti laisvės atėmimą iki gyvos galvos, t.y. bausmę, numatytą už kvalifikuotą nužudymą 211 straipsnio 2 dalyje.

Prancūzija. Vystantis Prancūzijos baudžiamajai teisei, nusikaltimai buvo skirstomi į viešuosius ir privatinus. Vėliau, tokio skirstymo atsisakyta. 1357 m. pasirodžius didžiajam kovo ordonansui, buvo uždrausta bausmę pakeisti pinigine kompensacija, taip pat numatyta, kad už sunkius nusikaltimus, įskaitant ir tyčinius nužudymus, nebus pasigailima. Nusikalstamos veikos buvo grupuojamos pagal bausmes. 1791 m. baudžiamajame kodekse (*Code Pénal*) už iš anksto apgalvotą ir piktybinį nužudymą, tėvažudystę ir nunuodijimą buvo skiriama mirties bausmė. Taigi šiuos požymius galima

įvardinti kaip nužudymą kvalifikuojančius. Toks kodeksas paliko pėdsakus imperiniame Napoleono baudžiamajame kodekse, priimtame 1810 m., paliekant itin griežtas bausmes. Šis kodeksas buvo keičiamas du kartus (1832 m. Įstatymu buvo sušvelnintos bausmės, o 1981 m. Įstatymu panaikinta mirties bausmė). 1992m. Prancūzijos BK buvo numatyta 10 nužudymą kvalifikuojančių požymių, kurie buvo skirstomi į: susijusius su nukentėjusiuoju (nepilnametis iki 15m.; pažeidžiamas dėl amžiaus, ligos, psichinių ar fizinių trūkumų, nėštumo; teisėti ar neteisėti tėvas, tėviai), kaltininko statusu (nukentėjusiojo sutuoktinis ar sugyventinis, asmuo, atliekantis valstybės tarnybos pareigas), padarymo būdu (iš anksto apgalvoja tyčia, ginklo panaudojimu ar grasinimu jį panaudoti, veikimu grupėje)⁴⁴. Taip pat vienu iš kvalifikuojančių požymių pripažintas asmens žinojimas apie asmens atliekamas pareigas ir kad jie veikia atlikdami savo funkcijas, t.y. kalbama apie nužudymą asmenų, atliekančių administracines, valstybės tarnybos ar pilietines pareigas. 1994m. Prancūzijos BK kai kurių požymių turinys praplėstas. Pavyzdžiui, kvalifikuotu laikomas ir asmenų, atliekančių valstybines ar pilietines pareigas artimųjų giminaičių ar su jais gyvenančių asmenų nužudymas. Atsisakyta tokių požymių kaip ginklo panaudojimas ar grasinimas jį panaudoti, taip pat iš anksto apgalvota tyčia (šis nusikaltimas išskirtas kaip savarankiškas), papildyta dviem požymiais, kurie susiję su nukentėjusiojo statusu – tai nužudymas dėl esamo ar tariamo priklausymo etninei grupei, dėl tautybės, rasės ar religijos; taip pat dėl seksualinės orientacijos.

Taigi, formuojantis ir vystantis visuomenei, asmens gyvybei buvo skiriamas dėmesys atitinkamai esamam bendruomenės vystymosi laikotarpiui. Vyraujant gentinei, bendruomeninei santvarkai, svarbūs buvo papročiai, pagal kuriuos buvo laikomasi keršto papročio, t.y. kai už nužudymą buvo keršijama, tačiau, paaiškėjus pragaištingai vėlesnei įvykių sekai, įtvirtintas taliono principas, reiškęs lygų atlygį. Vėliau, dėmesys žmogaus gyvybei kito, užleisdamas vietą nuosavybei ir turtui – taip įsigalėjo kompozicijos principas, o numatyta bausmė už nužudymą buvo bauda, t.y. kompensacija šeimai. Formuojantis įvairioms valstybėms, nužudymo samprata apėmė ir kaltės formas, nužudymas pradėtas skirstyti į kvalifikuotą ar privilegijuotą. Kvalifikuojantys požymiai variavo priklausomai nuo santvarkos, dažniausiai atspindėjo luominę nelygybę, kuomet vieno asmens gyvybė buvo vertinama labiau nei kito, tačiau iki šių dienų išliko atsakomybė už tėvų, nėščios moters, vaiko nužudymą.

⁴⁴ ELLIOTT, Catherine. *French criminal law*. Harlow: Longman, 2000, p. 146-147

3. Nužudymo sudėties analizė pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą

Kvalifikuoto nužudymo analizė negalima nepateikus nužudymo, numatyto LR BK 129 straipsnio 1 dalyje, t.y. bendrosios normos sampratos.

Objektas. Nukentėjusysis.

Nusikalstamos veikos objektas yra teisiniai gėriai, į kuriuos kėsiamasi nusikaltimu ir kurie saugomi baudžiamojo įstatymo⁴⁵. Jeigu veika nėra nukreipta prieš tokį objektą, ji negali būti pripažinta nusikaltimu. Kas yra nusikalstamos veikos objektas, galima spręsti iš BK specialiosios dalies straipsnio pavadinimo, turinio ir pan. Bendrasis objektas yra vieningas visoms nusikalstamoms veikoms. Rūšinis objektas apibūdina vienerūšius teisinius gėrius, pvz., LR BK XVIII skyriaus pavadinime nurodytas rūšinis objektas – žmogaus gyvybė. O tiesioginis objektas reiškia tą teisinį gėrį, į kurį kėsiamasi konkrečia nusikalstama veika. K. Jovaišas nužudymo objektu laiko žmogaus gyvybę⁴⁶. J. Nocius ir kiti autoriai nužudymo objektą įvardija kaip kito žmogaus gyvybę⁴⁷, ⁴⁸. Būtent kito, nes gyvybės atėmimas sau nėra baudžiamas. Gyvybė kaip nusikaltimo objektas suprantamas ne tik kaip fiziologinis procesas, bet ir kaip įstatymo garantuota galimybė žmogui egzistuoti visuomenėje⁴⁹. Gyvybė yra biologinė būklė ir nepriklauso nuo jokių individualių savybių, t.y. nuo amžiaus, lyties, tautybės ar socialinės padėties.

Nusikalstamos veikos dalyku baudžiamosios teisės teorijoje laikomi konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė. Lietuvos baudžiamosios teisės vadovėlyje asmenį, kuriam padaryta žala, nerekomenduojama vadinti nusikalstamos veikos dalyku⁵⁰. Vadinasi, galima daryti išvadą, kad žmogaus vadinti nužudymo dalyku netiktų. Tačiau yra autorių, kurie nužudymo dalyku įvardija patį žmogų (pvz. J.Nocius) arba nužudymo dalyko neįvardija visai (pvz. K. Jovaišas). Autorė pritaria vadovėlyje pateiktai pozicijai, kadangi žmogus vis dėlto nėra materialus daiktas ir, analizuojant šią normą reiktų kalbėti apie

⁴⁵ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas: 2003, p. 158.

⁴⁶ JOVAIŠAS, Karolis. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui. *Teisės problemos*. 1997, Nr.2, p.18

⁴⁷ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui. Mokymo priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 8

⁴⁸ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 160

⁴⁹ БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005, с. 19

⁵⁰ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas: 2003, p.166.

nukentėjusį, o ne apie dalyką. Taigi aptariamo nusikaltimo nukentėjusysis yra kitas žmogus, jo kūnas. Svarbu, kad asmuo yra gimęs ir dar nemiręs, todėl nebus nusikalstamo gyvybės atėmimo, jeigu kėsintasi į mirusį ar dar negimusį žmogų. Labai aktualus gyvybės pradžios ir pabaigos nustatymas, nes tik gyvas, fiziologiškai funkcionuojantis žmogus, jo kūnas yra nužudymo dalykas.

Kyla klausimas nuo kada pradedama saugoti teisė į gyvybę. Biologiniu požiūriu gyvybė yra nuolatinis, nenutrūkstamas medžiagų apykaitos procesas ir kuriam nustojus vykti, pasibaigia ir žmogaus gyvenimas. Šiuo metu vyrauja trys pagrindinės teisės į gyvybę momento nustatymo teorijos: teisė į gyvybę nuo pradėjimo, teisė į gyvybę nuo gyvybingumo (ar nustatyto laiko pagal nėštumo savaites) ir teisė į gyvybę nuo gimimo⁵¹. Pirmosios dvi baudžiamosios teisės teorijoje nėra palaikomos, o dėl asmens teisės į gyvybę nuo gimimo egzistuoja įvairių nuomonių. Lietuvos Respublikoje fizinio asmens gimimo momentą nustato du teisės aktai: Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas⁵², pagal kurio nuostatas gimimas yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo bei Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau - LR CK)⁵³, kuriame nustatyta, kad gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Taigi sutapatinamos „gyvybės“ ir „gimimo“ sąvokos. Tuo tarpu doc. dr. A. Abramavičius iškėlė klausimą, ar sąvoka „žmogaus gyvybė“ ir „žmogaus gimimas“ yra sinonimai. Jo manymu, sprendžiant žmogaus gyvybės apsaugos pradžios klausimą, nereikėtų remtis žmogaus gimimo momento nustatymo kriterijais, jis siūlo žmogaus teisės į gyvybę apsaugos pradžią laikyti fiziologinio gimdymo pradžią⁵⁴. Taigi, baudžiamojoje teisėje egzistuoja skirtingų nuomonių dėl žmogaus gyvybės pradžios. Vieni autoriai siūlo žmogaus gyvybės pradžią laikyti iš motinos organizmo pasirodžiusio naujagimio pirmą savarankišką įkvėpimą ar kūdikio atskyrimo nuo motinos organizmo momentą⁵⁵ (pvz., M. D. Šargorodskis), tuo tarpu kiti autoriai mano, kad žmogaus gyvybės pradžia yra fiziologinio gimdymo pradžia⁵⁶ (pvz., G. N. Borzenkovas, A. Abramavičius). Autorė šiai pozicijai pritaria.

⁵¹ KAVOLIŪNAITĖ, Eglė. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005, Nr. 2(48)

⁵² Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-837

⁵³ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁴ ABRAMAVIČIUS, Armanas. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*, 2005, Nr. 54

⁵⁵ ШАРГОРОДСКИЙ, М. Д. *Избранные работы по уголовному праву*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 32

⁵⁶ БОРЗЕНКОВ, Г. Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005, p. 19

Dėl žmogaus gyvybės pabaigos klausimų nekyla. Anksčiau gyvybės pabaiga buvo laikoma klinikinė mirtis, t.y. asmuo laikomas mirusiu, kai nustoja funkcionuoti širdis ir kvėpavimas. Tačiau darant pažangą medicinai, gyvybės pabaiga pradėta laikyti biologinė mirtis – negrįžtamas žmogaus galvos smegenų ląstelių irimo procesas⁵⁷. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme nurodoma, jog mirties faktas nustatomas negrįžtamai nutrūkus žmogaus kraujotakai ir kvėpavimui, arba nustačius žmogaus smegenų mirtį⁵⁸. Panašiai fizinio asmens mirties momentas traktuojamas ir LR CK. Šio kodekso 2.3 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad mirties momentu pripažįstamas jo kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba smegenų visų funkcijų visiškas ir negrįžtamas nutrūkimas⁵⁹.

Objektyvioji pusė suprantama kaip išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimas. Baudžiamosios teisės teorijoje prie požymių, apibūdinančių objektyviąją pusę priskiriami: 1) pavojinga veika, pasireiškianti veikimu ar neveikimu; 2) nusikalstamos pasekmės; 3) priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių; 4) nusikalstamos veikos padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos objektyvios aplinkybės⁶⁰.

Nužudymo, kaip materialios sudėties nusikaltimo, objektyviąją pusę sudaro pirmi trys aukščiau išvardinti elementai:

- 1) kaltininko veika (veikimas, neveikimas),
- 2) padariniai (kito žmogaus mirtis),
- 3) priežastinis ryšys tarp kaltininko veikos ir padarinių.

Nužudymas dažniausiai padaromas aktyviais veiksmais – fiziniu, mechaniniu, cheminiu, psichiniu poveikiu (šaunant, mušant, nuodijant, gąsdinant ir pan.). Nužudymo būdas nėra reikšmingas, išskyrus atvejus, kai jis numatytas kaip nužudymą kvalifikuojantis požymis. Nužudyti galima ir neveikimu, kai turima pareiga ir galimybė veikti atitinkamai ir išvengti kito žmogaus mirties. Ši pareiga dažniausiai kyla iš darbinių, sutartinių, šeiminių ir kitų santykių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas⁶¹ (toliau – LAT Senatas) 2004 m. teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalgoje pažymėjo, kad pagal api-

⁵⁷ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui (mokomoji priemonė)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 9

⁵⁸ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1601.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁶⁰ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas: 2003, p. 170.

⁶¹ LAT Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei (apžvalga). *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

bendrintų bylų duomenis beveik visi nuteistieji tyčia ar dėl neatsargumo kito žmogaus gyvybę atėmė aktyviais veiksmais tiesiogiai paveikdami nukentėjusiojo kūną, sutrikdant jo gyvybines funkcijas arba pažeidžiant gyvybiškai svarbius kūno organus. Pavyzdžiui, Lietuvos Apeliacinis Teismas 2009 m. vasario 6 d. nuosprendžiu atmetė apeliacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo E.B. ir E.S. nuteisti pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 2,6,7,8 punktus. *Jis pažymėjo, jog iš bylos duomenų matyti, kad E. B. neigia apipylęs T. Ž. benzinu, po ko D. S. jį padegė. Teismas nurodė, kad visa įvykių eiga, kuri nustatyta ne tik nuteistųjų, bet ir liudytojų V. S. ir V. P. parodymais bei specialistų išvadomis rodo, kad abu nuteistieji visą laiką, kai bandė padegti T. Ž., veikė bendrai ir turėjo vieningą tikslą. Iš pradžių nuteistieji bandė uždegti popierius, pakištus po T. Ž. striuke. Atliekant šį veiksmą, D. S. suplėšė ir pakišo popierius, o E. B. pakišo degantį degtuką. Nors E. B. konkrečiai nenurodė atlikęs šį veiksmą, degęs popierių degtuku, tačiau jis neneigė, kad uždegti benamį sugalvojo jie abu ir abu ėmėsi veiksmų tam planui įvykdyti. Nepavykus T. Ž. padegti iš pirmo bandymo, nes pastarajam pasimuisčius, popierius užgeso, jie savo sumanymo uždegti laiptinėje miegantį benamį neatsisakė. Priešingai, jie abu pasirūpino buteliu, į kurį degalineje galėtų įsipilti benzino, abu ėjo į degalinę pirkti benzino ir jį nusipirkę parsinešė. Nuteistasis D. S. parodė, kad benziną ant T. Ž. supylė E. B., o jis uždegė degtuką ir jį užmetė ant benamio. Nukentėjusiajam užsidegus, E. B. iš karto nubėgo į viršų, o jis dar bandė gesinti, bet liepsnai išsiplieskus, jis taip pat nubėgo pas V. S. į butą⁶².*

Tik vienoje byloje nužudymas buvo padarytas neveikimu. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 12 d. nuosprendžiu N. D. pripažinta kalta tyčia nužudžiusi buvusią bejėgiškos būklės savo motiną G. S. Teismas nustatė, jog nuteistoji žinodama, kad jos motina G. S. serga psichine liga ir dėl to yra bejėgiškos būklės, neatsižvelgdama į gydytojų rekomendacijas, pasiėmė ją iš ligoninės ir parsivežė į savo butą, kur, turėdama pareigą ir galimybes tinkamai prižiūrėti ir maitinti savo motiną ir taip išvengti jos mirties, 18 dienų nedavė jai maisto, neprižiūrėjo. Dėl to kio ilgalaikio badavimo išseko nukentėjusiosios organizmas ir ji mirė⁶³.

Tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių turi būti dėsningas, o ne atsitiktinis priežastinis ryšys, kuris baudžiamosios teisės teorijoje suprantamas kaip santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas

⁶² Lietuvos Apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-34/2009

⁶³ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-107/2003

pasekmes⁶⁴. Objektyvus jo pobūdis reiškia, kad tam tikros veikos tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamus padarinius, nepriklausomai nuo tą veiką padariusiojo asmens noro. Problemų nustatant priežastinį ryšį dažniausiai iškyla dėl nusikalstamų veikų, pavojingų žmogaus gyvybei. Kiekvienas normalaus išsivystimo žmogus gali numatyti kokie padariniai gali kilti dėl šūvio į žmogų iš šaunamojo ginklo ar dūrio peiliu. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismas 2008 m. gruodžio 23 d. nuosprendyje pažymėjo, *kad atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys, t.y. nukentėjusiojo mirtis turi būti dėsningas, neatsitiktinis kaltininko veikos rezultatas. Šis ryšys turi būti būtinas, t.y. būtina nustatyti, kad tik kaltininko padaryta veika sukėlė ir sąlygojo padarinių atsiradimą. Byloje esantys įrodymai leidžia daryti išvadą, kad nukentėjusiojo mirtį sukėlęs šūvis buvo sąmoningai ir valingai atliktas E. K. veiksmas. Jo elgesys susijęs priežastiniu ryšiu su nukentėjusiojo mirtimi, t.y. jo veika, kuri pati savaime dėsningai ir neišvengiamai sukėlė atsiradusias pasekmes. E.K. tyčia šovė į A.A., padarydamas šautinį galvos sužalojimą, nuo kurio nukentėjusysis mirė. Taigi tarp E.K. veiksmų, šaudant į A.A. galvos sritį, ir nukentėjusiojo mirties yra tiesioginis priežastinis ryšys⁶⁵. Šio ryšio nustatymas yra teismo kompetencija, t.y. priežastinio ryšio buvimą teisiniu požiūriu vertina teismas, o jo buvimą techniniu požiūriu – ekspertai⁶⁶.*

Nužudymas laikomas baigtu atsiradus padariniams, t.y. mirus kitam žmogui, neatsižvelgiant į mirties laiką - ar iš karto, ar praėjus tam tikram laikui. Kai tokie padariniai neatsiranda dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, nustačius veikoje tiesioginę tyčią, priklausomai nuo objektyviai atliktų veiksmų pobūdžio ir apimties, veika kvalifikuojama arba kaip rengimasis, arba kaip pasikėsinimas nužudyti.

Kitos objektyvios aplinkybės – priemonės, laikas, vieta – veikos kvalifikavimui įtakos neturi.

Subjektyvioji pusė – tai subjektyvių požymių, apibūdinančių pavojingą veiką ir pasekmes, visuma. Prie šių požymių priskiriama kaltė, motyvas ir tikslas⁶⁷.

Kaltė yra labai svarbus subjektyviosios pusės požymis – tai asmens santykis su daroma pavojinga veika ir padariniiais. Asmuo laikomas kaltu, jeigu suvokia, kad sukelia

⁶⁴ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas: 2003, p. 180.

⁶⁵ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-231/2008

⁶⁶ PIESLIAKAS, Vytautas. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 7(85), p. 7-15

⁶⁷ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas: 2003, p. 200.

pavojų ir vertina tai pagal savo intelektą ir valią.⁶⁸ Kadangi intelektinis ir valinis momentai skiriasi, LR BK 14 straipsnyje numatytos kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Tyčinis nužudymas gali būti padarytas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. 15 straipsnio 2 dalies 1 punkte pateikiamas tiesioginės tyčios apibrėžimas formaliųjų nusikalstamų veikų atveju. Jai būdinga – nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas bei noras veikti. O materialiuųjų sudėčių atveju, reikalingas ne tik pavojingumo suvokimas, bet ir padarinių numatymas bei norėjimas, kad jie atsirastų. Tuo tarpu nužudymas padaromas netiesiogine tyčia, kuomet suvokiamas nusikalstamos veikos pavojingas pobūdis, numatomi padariniai, tačiau tų padarinių nenorima, bet sąmoningai leidžiama jiems atsirasti⁶⁹.

LAT Senato nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ išaiškinta, kad nužudymas yra padarytas tiesiogine tyčia, kai kaltininkas suvokia, kad savo veika kėsina į kito žmogaus gyvybę, numato nukentėjusiojo mirtį kaip realią galimybę ir jos siekia. Tuo tarpu nužudymas padaromas netiesiogine tyčia, kuomet kaltininkas supranta, kad taip veikdamas gali sukelti kito žmogaus mirtį, numato, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir, nors nenori atimti gyvybės, bet sąmoningai leidžia tokiems padariniams kilti⁷⁰.

Tiesioginės ir netiesioginės tyčios intelektualinis momentas sutampa, kadangi asmuo supranta, jog siekdamas konkretaus tikslo, t.y. atimti gyvybę, pasirenka atitinkamą veikimo būdą, kuris dažniausiai būna smurtinis, ir supranta, kad toks pasirinktas veikimo būdas pažeidžia teisės normas, prieštarauja moralei bei numato priežastinį ryšį suvokdamas, jog šia veika atims kitam žmogui gyvybę. Tiesioginės tyčios atveju, asmuo, siekdamas nukentėjusiojo mirties, veikia taip, kad užsitikrintų norimų padarinių kilimą, pvz., kaltininkas šauna nukentėjusiajam į galvą, o ne į kitą, gyvybiškai ne tokią svarbią kūno vietą. Kiekvienas asmuo numatyti, kad toks veikimo būdas neišvengiamai sukels kito žmogaus mirtį. Minėtame LAT Senato nutarime teismams išaiškinta, kad tuomet, kai kaltininkas veikia suvokdamas, jog žmogui gyvybė bus neišvengiamai atimta, toks asmuo veikia tiesiogine tyčia. Tuo tarpu šios tyčios rūšys skiriasi valiniu kaltės momentu. Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti netiesioginės tyčios atveju reiškia kaltininko abejingumą galimam kito žmogaus gyvybės atėmimui. Tai reiškia, kad kaltininko sąmonė

⁶⁸ PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 103.

⁶⁹ PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

⁷⁰ LAT Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei (apžvalga). *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21

nėra nukreipta į gyvybės atėmimą (rezultatą), nes tokie padariniai nėra reikalingi, tačiau jis nedaro nieko, kad padariniai neatsirastų⁷¹. N. I. Zagorodnikovo nuomone, jeigu asmuo sąmoningai sukuria sąlygas, kurioms esant neišvengiamai bus atimta gyvybė kitam žmogui, apie netiesioginę tyčia kalbėti negalima⁷². Pavyzdžiui, šovus į nukentėjusiojo galvą ir palikus kraujuoti, kaltininkas negali likti abejingas galintiems kilti padariniams ir jų nenorėti, nes jau vien pasirinktas veikimo būdas, šūvis į gyvybiškai svarbią kūno vietą, leidžia manyti, kad kaltininkas norėjo tokių padarinių.

Prancūzijoje tyčia nužudyti preziumuojama, kai kaltininkas panaudoja pavojingą ginklą nukentėjusiojo gyvybinės kūno dalies atžvilgiu, nes jis manė, numatė ir būtinai sutiko, kad dėl to turėtų arba galėtų ištikti mirtis. Taigi tyčios sąvoka išplečiama, kadangi mirties realaus tikėtinumo suvokimas prilygsta tokio rezultato norėjimui⁷³.

Kai dėl tyčinės kaltininko veikos nukentėjusysis miršta, tyčios rūšies nustatymas veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, tačiau tai turi reikšmės skiriant nuteistajam bausmę. Nužudymo kvalifikavimui neturi reikšmės ir tyčios susiformavimo momentas. Iš anksto apgalvotas nužudymas nėra laikomas sunkesniu. Pavojingumą daugiau apsprendžia motyvas, padarymo būdas ir kitos aplinkybės, kurias baudžiamasis įstatymas numato kaip kvalifikuojančias. Tokia pozicija atspindi daugumos užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Tačiau Prancūzijos BK iš anksto apgalvota tyčia laikoma viena iš pavojingumą didinančių aplinkybių.

Motyvas ir tikslas paprastai laikomi fakultatyviniais subjektyviosios pusės požymiais. Paprastai nužudymui būdingi šie motyvai: 1) niekingi - kerštas, pavydas, neapykanta, priešiškus. Šie motyvai paremti asmeniniais santykiais; 2) altruistiniai – gailestis, užuojauta; 3) muštynių, ginčo metu veikiant tokiems emociniams motyvams kaip pyktis, įniršis, baimė dėl savo gyvybės. Tikslu yra tas rezultatas, kurio siekia kaltininkas, darydamas nusikaltimą. Motyvas ir tikslas paprastai yra atskiriami ir turi savarankišką reikšmę kai kurioms nužudymų rūšims, pvz., tikslo nustatymas, kai siekiama nuslėpti kitą nusikaltimą, leidžia nužudymą pripažinti kvalifikuotu.

Subjektas. LR BK 2 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuomet, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Toks asmuo vadinamas nusikaltimo subjektu, kuris yra sulaukęs baudžiamojo įstatymo

⁷¹ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirma knyga. Vilnius: Justitia, 2006, p. 357

⁷² БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Москва: Юрист, 1999, p. 56-59

⁷³ PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 242

nustatyto amžiaus ir pakaltinamas⁷⁴. Taigi vienas iš pagrindinių požymių, apibūdinančių trauktiną baudžiamojon atsakomybėn asmenį, yra tokio asmens amžius. Bendroji amžiaus, nuo kurio gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, riba yra 16 metų. Nužudymo subjektu pripažįstamas 14 metų sulaukęs pakaltinamas arba ribotai pakaltinamas fizinis asmuo. Skirtingose valstybėse amžiaus minimali riba nėra vienoda, svyruoja nuo 8 iki 16 metų⁷⁵. Prancūzijoje laikomasi pozicijos, kad egzistuoja du amžiaus tarpsniai, kuomet pirmojo tarpsnio laikotarpyje gali būti skiriamos tik apsaugos priemonės ir viršutinė tokio amžiaus riba yra 10 metų, o nuo 10 metų iki 18 metų gali būti skiriamos auklėjamojo poveikio priemonės. Tuo tarpu bausmės, įskaitant ir bausmę už nužudymą, gali būti skiriamos nuo 13 metų, atsakomybę švelninant atsižvelgus į amžių (Prancūzijos BK 122-8 straipsnio 2 dalis). Vokietijoje (Vokietijos BK 19 straipsnis) ir Rusijoje (Rusijos BK 20 straipsnis) – 14 metų amžiaus. Tokio amžiaus ribos skiriasi priklausomai nuo užsienio valstybės teisės tradicijų, ekonominio ir socialinio išsivystymo rodiklių. Lietuvos įstatymų leidėjas daro prielaidą, kad jaunesnis nei 16 metų amžiaus, bet 14 metų sulaukęs paauglys jau suvokia tyčinės veikos, kuria atimama gyvybė kitam žmogui, pavojingumą ir todėl turi atsakyti. Manytume, kad nėra tikslinga mažinti minimalią amžiaus ribą, kadangi, jaunesnis nei 14 metų asmuo, dar nėra nei socialiai, nei psichologiškai pasirengęs tam, kad atliktų bausmę ir kad paskirta bausmė padarytų jam įstatymo leidėjo numatytą poveikį. Jis tik pradeda įsisavinti visuomenės gyvenimo ir tinkamo elgesio normas ir yra dar tolimas nuo visų šių būtinų ir esminių su baudžiamąja atsakomybe susietų momentų suvokimo.

Kitas požymis, susijęs su subjektu yra pakaltinamumas. Jis suprantamas kaip fizinio asmens sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti, t.y. laikoma, kad atsakomybės subjektas yra visiškai subrendęs socialiai ir psichiškai. Tai leidžia jam ne tik suvokti baudžiamąjo įstatymo uždraustų veiksmų neleistinumą, bet ir pilnai suprasti jų reikšmę, jų socialinę žalą, jų pasekmes visuomenei. Pakaltinamumo įrodinėti nereikia. Ribotas pakaltinamumas yra tokia psichinė asmens būseną, kuri nusikalstamos veikos darymo metu dėl psichikos sutrikimo, nesančio pakankamu pagrindu pripažinti jį nepakaltinamu, neleidžia jam visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų. Riboto pakaltinamumo kriterijai yra medicininis (psichikos sutrikimas) ir juridinis (dalinis sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę arba suvokiant

⁷⁴ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2003, p.185

⁷⁵ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 307

esmę dalinis sugebėjimas savo veiksmus valdyti)⁷⁶. Ribotas pakaltinamumas neturi įtakos sudėčiai kaltininko veikoje ir patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau pripažinus asmenį ribotai pakaltinamu, numatyta galimybė švelninti bausmę⁷⁷.

Vis dėlto, amžius ir pakaltinamumas nepriskiriami prie nusikaltimo sudėties požymių, kadangi tai yra sąlygos kilti baudžiamajai atsakomybei. Tai aiškinama tuo, jog bet kokio mažamečio ar nepakaltinamo asmens padaryto nusikaltimo, tame tarpe ir nužudymo, nereiktų vertinti kaip nepavojingo, kadangi ši aplinkybė tik pašalina baudžiamąją atsakomybę (pvz., mažametis asmuo dar nesulaukė baudžiamajame įstatyme nustatytos amžiaus ribos, nuo kurios turi atsakyti už padarytą nusikaltimą).

⁷⁶ PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p.117

⁷⁷ PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 330

4. Nužudymą kvalifikuojantys požymiai pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus (lyginamasis aspektas)

4.1. Mažamečio nužudymas

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 24 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „kiekvienas vaikas be jokios diskriminacijos dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, tautinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties ar jo gimimo turi teisę į tokias apsaugos priemones, kurių reikia jam, kaip nepilnamečiui, ir kurias turi teikti šeima, visuomenė ir valstybė“. Kad vaikas turi būti ypatingai saugomas įtvirtinta ir kituose tarptautiniuose teisės aktuose. Svarbiausias iš šių aktų yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija⁷⁸, kurios 2 straipsnyje numatyta, kad valstybės, šios konvencijos dalyvės, gerbia ir garantuoja visas konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių. Valstybės taip pat įsipareigoja imtis visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisių globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų. Minėtos konvencijos 6 straipsnyje numatyta vaiko neatimama teisė gyventi bei įsipareigojama užtikrinti didžiausią galimybę vaikui gyventi ir sveikai vystytis. Taigi vaikas priskiriamas itin pažeidžiamai visuomenės grupei ir jam reikalinga ypatinga apsauga.

LR BK „mažametystės“ sąvoka nėra įtvirtinta. Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnyje įtvirtinta, kad vaiku laikomas kiekvienas asmuo, nesulaukęs 18 metų. O LAT Senato nutarimo Nr. 46 12 punkte nurodoma, jog nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą (mažamečio), kai nužudomas asmuo, nesulaukęs 14 metų amžiaus, ir kai nustatyta, kad kaltininkas žinojo ar pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjęs dar neturi 14 metų. Pavyzdžiui, *Šiaulių apygardos teismo 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu A.B. nuteista pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 3 ir 5 punktus. Teismui nekilo abejonių dėl to, ar A.B. žinojo nukentėjusiųjų amžių, kadangi tai buvo jos vaikai*⁷⁹.

⁷⁸ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501

⁷⁹ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-152/08

Taigi LR BK kvalifikuojančiu požymiu laikomas mažamečio nužudymas, o ne vaiko. Tai reiškia, kad asmens, jaunesnio nei 14 metų, nužudymas laikomas kvalifikuotu, o už asmens nuo 14 iki 18 metų nužudymą baudžiamoji atsakomybė iškyla pagal LR BK 129 straipsnio 1 dalį. Vadinasi, vaiko ir mažamečio sąvokos netapačios ir skirtingai ginamos, o įstatymų leidėjo nuomone, asmeniui nuo 14 metų iki pilnametystės nėra reikalinga stipresnė teisinė apsauga, t.y. jis nelaikomas tokiu pažeidžiamu, koku yra mažametis.

Mažametystė įtraukta į LR BK kvalifikuojančių požymių sąrašą ne taip jau ir seniai, 1997 m., ir šis požymis nebuvo atskirtas nuo bejėgiškos būklės požymio, kadangi tuo metu galiojo nuostata, jog kiekvienas mažametis kartu yra ir bejėgiškos būklės. 2000 m. priimtame LR BK mažametystė ir bejėgiška būklė yra atskiri požymiai, o tuo tarpu RF BK liko galioti ankstesnė pozicija.

Norint inkriminuoti mažamečio nužudymą turi būti nustatyta, kad kaltininkas žinojo ar turėjo ir galėjo suvokti nukentėjusiojo amžių. Vertinama, ar kaltininkas turėjo tokių žinių apie nukentėjusį, kurios leido konstatuoti, jog jis apie amžių tikrai žinojo. Tokią informaciją paprastai žino giminaičiai, kaimynai, draugai ir pan. Jeigu nėra duomenų, jog kaltininkas galėjo žinoti apie nukentėjusiojo mažametystę, reikšmės turi nukentėjusiojo išvaizda, elgesys bei kitos aplinkybės, apibūdinančios amžių, kurios turėjo būti akivaizdžios kaltininkui. Svarbu, kad nebūtinai tikslus žinojimas, užtenka ir fakto, kad kaltininkas pagal aplinkybes turėjo ir galėjo tai žinoti.

Kartais iškyla sunkumų atribojant mažamečio ir naujagimio nužudymą (LR BK 131 straipsnis). Šiuo atveju svarbu įvertinti moters psichinę būseną gimdymo metu, kadangi nustačius, jog moteris suvokia savo veiksmų padarinius, o jos veiksmai nulemti ne gimdymo sukeltos psichinės būklės, jai inkriminuojamas kvalifikuotas, o ne privilegijuotas nužudymas. Pavyzdžiui, *L. V. buvo nuteista pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 2 ir 3 punktus už tai, kad pagimdžiusi vyriškos lyties naujagimį, iš karto po gimdymo, mažamečiui jos vaikui dėl kūdikystės esant bejėgiškos būklės, panardindama jį į vandenį, dėl ko kūdikis užduso prigeriant vandenyje ir mirė, tyčia jį nužudė. L. V. ginčijo nuosprendį teigdama, kad jos veiksmus įtakojo gimdymo nulemta psichinė būseną. LAT 2006 m. kovo 7 d. nutartimi pripažino pagrįsta ekspertų komisijos išvadą, jog L. V. veikos padarymo metu nebuvo laikinoje psichikos veiklos sutrikimo (gimdymo nulemtoje) būsenoje, galėjo suprasti savo veiksmų esmę⁸⁰, todėl jos veika buvo tinkamai įvertinta kaip kvalifikuotas nužudymas.*

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-283/2006

RF BK nenumato tokio kvalifikuojančio požymio kaip mažamečio nužudymas, kaip minėta anksčiau, kiekvienas mažametis laikomas bejėgiškos būklės asmeniu⁸¹. Vokietijos BK mažametystė nelaikoma kvalifikuojančiu požymiu, Prancūzijos BK 221-4 straipsnio 1 punkte šis požymis yra įtvirtintas, tačiau mažamečiu laikomas asmuo, nesulaukęs 15 metų.

⁸¹ КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008, p. 331

4.2. Bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas

LR BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punkte nėra pateikta bejėgiškos būklės žmogaus sąvoka. LAT Senato nutarime Nr. 46 išaiškinta, kad bejėgiškos būklės žmogus yra asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai ir veiksmingai pasipriešinti kaltininko naudojamam smurtui. Tokia būseną gali būti dėl ligos, invalidumo ar senatvės, taip pat apalpus, praradus sąmonę, miegant arba dėl stipraus apsvaigimo nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir pan. Be to, kaltininkas turi suvokti, kad nukentėjusysis yra bejėgiškos būklės ir ją pasinaudodamas atima gyvybę.

Apie bejėgiškumo būseną teismas sprendžia pagal konkrečias nukentėjusiojo fizinę ar psichinę būklę apibūdinančias aplinkybes. Taigi, turi būti tokios sąlygos: 1) nužudomas asmuo, kuris dėl fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai pasipriešinti kaltininkui; 2) kaltininkas suvokia nukentėjusiojo bejėgišką būklę ir ją pasinaudodamas atima gyvybę. Tokios sąlygos patikslina šio požymio inkriminavimo ribas. Bejėgiška būklė nėra nustatoma pagal jėgų santykį tarp kaltininko ir nukentėjusiojo. Teismų praktikoje pasitaiko pavyzdžių, jog vien senatvė ar liga nėra pakankamas pagrindas bejėgiškos būklės pripažinimui. Štai Klaipėdos apygardos teismas 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu *kaltinimo dalį dėl bejėgiškos būklės žmogaus nužudymo pripažino nepagrįsta, kadangi pavojaus akivaizdoje, mušama, nukentėjusioji sugebėjo šaukti, buvo fiziškai ir protiškai pajėgi, nors ir gimusi 1923 m*⁸². Taigi ar asmuo buvo bejėgiškos būklės, teismas turi nuspręsti kiekvienu konkrečiu atveju, įvertinęs nustatytas faktines aplinkybes ir nukentėjusiojo individualias savybes.

Pažymėtina ir LAT 2008 m. spalio 21 d. Nutartis, kuria buvo atmesti nuteistųjų skundai jų nusikaltimą perkvalifikuoti iš tyčinio nužudymo į neatsargų, *pripažinus, kad buvo įrodyta, jog kaltininkai veikė tiesiogine tyčia, ir, naudodami intensyvią smurtą prieš bejėgiškos būklės, negalintį savarankiškai eiti nukentėjusįjį dėl jo apsvaigimo nuo alkoholio, išmesdami jį lauke, nuošalioje vietoje, esant minusinei temperatūrai, suprato, kad jis gali mirti nuo bendro kūno atšalimo ir to norėjo; taip pat suvokė, jog žudo D. L. siekdami nuslėpti kitą nusikaltimą – nukentėjusiajam priklausančio turto pagrobimą*⁸³. Lietuvos Apeliacinis teismas 2009 m. vasario 6 d. nuosprendžiu *atmetė apeliančių skundus, kuriuose teigiama, jog jie nesuprato nukentėjusįjį esant bejėgiškos būklės. Be to,*

⁸²Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-36-107/2008

⁸³Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-371/2008

jie tvirtino, kad ne kiekvienas apsvaigimas nuo alkoholio ir miegojimas gali būti prilyginamas bejėgiškai būklei. Tačiau byloje nustatyta, jog apeliantai patys patvirtino, kad tuo metu, kai E. B. apipylė J. T. Ž. benzinu, o S. S. jį padegė, J. T. Ž. miegojo. Taigi, jie suvokė asmens bejėgišką būklę, kadangi nukentėjusysis miegojo, neįtarė apelianų ketinimų⁸⁴.

Autorės nuomone, normalaus psichinio ir socialinio išsivystymo žmogus, suduodamas smūgius, juo labiau nevienkartinius, nesipriešinančiam ir esančiam bejėgiškos būklės asmeniui į gyvybiškai svarbias kūno vietas, suvokia, kad jo veiksmai pavojingi tokio žmogaus sveikatai, taip pat ir gyvybei. Tai pažymėjo ir LAT 2008 m. balandžio 8 d. nutartyje, *nurodydamas, kad kaltininkai spardydami parblokštą ant žemės senyvo amžiaus žmogų, kuris spardomas dešono, suvokė, jog jis yra bejėgiškos būklės⁸⁵.*

Tačiau teismų praktikoje esama ir kitokių pavyzdžių. Antai 2007 m. gruodžio 27 d. LAT nutartyje teigiama, kad *teismai pagrįstai konstatavo, jog į vandenį buvo įmestas gyvas žmogus, bet esantis bejėgiškoje būklėje. Tačiau sprendžiant iš abiejų nuteistųjų parodymų ikiteisminio tyrimo metu ir teisme, tiek V. S., tiek A. B. galvojo, kad savo smurtiniais veiksmais jau atėmė gyvybę nukentėjusiajam ir įmetė į vandenį jau mirusį asmenį. Taigi, sprendžiant iš nuteistųjų parodymų, jie nesuvokė, kad įmeta į vandenį dar gyvą, bet esantį bejėgiškoje būklėje asmenį. LAT pripažino, kad teismai padarė klaidingą išvadą, jog ši aplinkybė liudija apie tyčinę kaltę dėl šio nužudymo kvalifikuojančio požymio. Nuteistieji tvirtino, kad jiems pasirodė, jog nukentėjusysis jau miręs. Taigi, nepaneigtas jų aiškinimas, kad jie nesuvokė šio požymio. Dėl to A. B. ir V. S. padaryta nusikalstama veika buvo perkvalifikuota į LR BK 129 straipsnio 1 dalį⁸⁶.*

Atkreiptinas dėmesys, kad LAT Senato nutarime Nr. 46 taip pat pažymima, kad bejėgiška būklė inkriminuojama ir tuomet, kai nužudomas asmuo, tapęs bejėgiškos būklės dėl paties kaltininko panaudoto fizinio smurto ar kitokių veiksmų, jei sumanymas nužudyti kilo po to, kai nukentėjusysis tapo bejėgiškos būklės. Pavyzdžiui, LAT 2004 m. lapkričio 9 d. nutartimi *atmetė S. T. skundą dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio, kuriame jam buvo inkriminuotas šis požymis. Nuteistasis kartu su kitais asmenimis tyčia sudavė 37 smūgius ir sužalojo E. P., dėl ko šis tapo bejėgiškos būklės, o pasišalinus bendrininkams smogė peiliu į įvairias kūno vietas ir taip jį nužudė⁸⁷.*

Pažymėtina, kad jeigu asmuo tapo bejėgiškos būklės dėl panaudoto smurto jau vykdant sumanymą nužudyti, šis kvalifikuojantis požymis nėra inkriminuojamas.

⁸⁴ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-34/2009

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-196/2008

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-815/2007

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-693/2004

Gali kilti klausimas, ar inkriminuojant mažamečio nužudymą, inkriminuojamas ir bejėgystės kvalifikuojantis požymis. LAT Senatas nei nutarime Nr.46, nei apžvalgoje šiuo klausimu nepasisako. Galima teigti, kad ne visais atvejais šie požymiai eina drauge, kadangi įstatymų leidėjas, išskirdamas juos kaip atskirus požymius, daro tokią prielaidą. Juk mažametis gali būti ir netraktuojamas kaip bejėgiškos būklės asmuo, kuomet nukentėjusiojo ir kaltininko jėgos yra apylygės, pvz., 15 metų paauglys nužudo 13 metų paauglį. Taigi, turi būti vertinamos konkrečios situacijos aplinkybės. Kita vertus, pavyzdžiu galėtų būti anksčiau minėta A.B. byla, kuomet motina nužudė savo du mažamečius vaikus. Bejėgystės požymis nebuvo inkriminuotas, nors kyla klausimas, ar nukentėjusieji, kaltininkės atžvilgiu nebuvo bejėgiškos būklės, kadangi ji buvo jų motina ir jie ja pasitikėjo.

Bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas laikomas kvalifikuojančiu požymiu ir RF BK, tačiau jo samprata kartu apima ir mažametystę. Be to, RF Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas teismams bejėgiškos būklės sampratą, nemini miego, apsvaigimo nuo alkoholio kaip aplinkybių, lemiančių nukentėjusiojo bejėgišką būklę. Teismo nuomone, šios aplinkybės turi būti vertinamos kiekvienu atskiru atveju. RF BK prie bejėgiškos būklės įtvirtintas ir alternatyvus kvalifikuojantis požymis – žmogaus pagrobimas ar įkaito paėmimas.

Aptariamas kvalifikuojantis požymis įtvirtintas ir Prancūzijos BK 221–4 straipsnio 3 punkte. Prancūzijos įstatymų leidėjas išvardija visas aplinkybes, kurios laikomos apibūdinančiomis bejėgišką būklę ir tai yra baigtinis sąrašas. Taigi kvalifikuotas nužudymas inkriminuojamas tuomet, kai nužudomas žmogus, pažeidžiamas dėl amžiaus, ligos ar negalios, fizinių ar psichologinių trūkumų, nėštumo ir šios aplinkybės yra akivaizdžios bei žinomos kaltininkui. Šiuo atveju, bejėgiška būklė apima ir bet kokio amžiaus asmenis, taip pat nėsčias moteris. Vadinas, kitos aplinkybės nedaro įtakos žmogaus bejėgiškumui.

Tuo tarpu Vokietijos BK bejėgiškos būklės žmogaus nužudymo nepripažįsta kvalifikuojančiu požymiu, tačiau požymiai, apibūdinantys tokią būklę, gali lemti griežtesnes bausmes.

Taigi pasirinktų valstybių baudžiamieji įstatymai vienaip ar kitaip atkreipia dėmesį į tokias žmogaus fizines ir psichines savybes, kurios nusikaltimo žmogaus gyvybei atžvilgiu įgyja pavojingumą didinančius požymius ir tokio asmens nužudymas laikomas kvalifikuotu ar bent jau sunkesniu už nužudymą be privilegijuojančių ar kvalifikuojančių požymių.

4.3. Savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas

Įstatymų leidėjas pripažįsta šeimą kaip pagrindinę visuomenės dalį ir savo įstatymuose įtvirtina valstybės apsaugą. LR Konstitucijos 38 straipsnyje įtvirtinta, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Taip pat įtvirtinta tėvų ir vaikų pareiga rūpintis ir gerbti vieni kitus. Valstybė taip pat įsipareigoja saugoti ir globoti šeimą. Tuo tikslu, kaip viena iš apsaugos priemonių, numatyta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymą, jį pripažįstant kvalifikuotu.

Šis kvalifikuojantis požymis į LR BK buvo įtrauktas 1991 m. kaip savo motinos ar tėvo nužudymas, vėliau, 2003 m. įsigaliojus naujam BK, šis požymis papildytas vaiko terminu, o ne taip seniai, 2008 m., jis buvo pakeistas ir šiuo metu kvalifikuotu laikomas savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas. Kadangi naujoji redakcija galioja palyginus neilgai, teismų praktika dar nėra susiformavusi, todėl pateikiami teismų praktikos pavyzdžiai, susiję su anksčiau galiojusi kvalifikuojančiu požymiu. Jis laikytas pavojingu todėl, kad atimama gyvybė žmogui, kuris suteikė ją kaltininkui, arba kuriam ji buvo suteikta. Tai rodo asmens nepagarbą, pažeidžia ne tik moralės principus, bet ir krikščioniškas vertybes.

Iš pirmo žvilgsnio manytina, kad motinos, tėvo ar vaiko samprata yra aiški ir praktikoje nekyla jokių neaiškumų. Tačiau diskutuotina kokie kriterijai apsprendžia kaltininko tėvo, motinos ar vaiko tarpusavio ryšio nustatymą. LAT Senatas nutarimo Nr. 46 14 punkte pažymėjo, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, kai kaltininkas nužudo savo motiną, tėvą ar vaiką, kurie tokiais jam yra pagal kilmę, ir ši aplinkybė jam žinoma. Tai reiškia, kad kraujo ryšys yra vertinamas aukščiau už tėvių ir įvairių moralinį, socialinį, teisinį ryšį. Vaiko sąvoka taip pat gali kelti klausimų, kadangi vaiku laikomas asmuo, nesulaukęs 18 metų. Tačiau LAT Senatas išaiškino, kad asmeniui, sulaukus pilnametystės, ryšys tarp tėvų ir vaikų nenutrūksta, t.y. šis kvalifikuojantis požymis inkriminuojamas nepriklausomai nuo amžiaus. Savo vaiko - naujagimio nužudymas nelaikomas kvalifikuotu, jeigu motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos psichofizinės būsenos. Jeigu ketinimas nužudyti vaiką kilo iki gimdymo arba nebuvo nulemtas gimdymo būsenos, nužudymas laikomas kvalifikuotu ir inkriminuojamas mažamečio ir bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas.

Pažymėtina, kad pagal galiojusią redakciją, šį kvalifikuotą nužudymą galėjo padaryti tik specialus subjektas, t.y. motina, tėvas ar vaikas.

Įstatymų leidėjui priėmus naują šio kvalifikuojančio požymio redakciją, buvo išplėstos baudžiamosios atsakomybės ribos, t.y. praplėstas ratas asmenų, kurie gali būti

traukiami baudžiamojon atsakomybėn už šį kvalifikuotą nužudymą. Tai artimieji giminaičiai ir šeimos nariai. Šių asmenų sąvokos yra pateiktos LR BK 248 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Artimaisiais giminaičiais laikomi tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai. O šeimos nariai - kartu su nusikaltimą padariusiu asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, taip pat nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio tėvai. Taigi, asmenų ratas gana platus. Įstatyminis ryšys toks pat svarbus, kaip ir kraujo. Štai, 2008 m. gruodžio 23 d. nuosprendžiu Klaipėdos apygardos teismas *nuteisė S. L. už sugyventinės J. B. nužudymą pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą. Jie laikyti šeimos nariais, kadangi tai patvirtino kaltinamojo, nukentėjusiųjų parodymai bei seniūnijos pažyma, nurodanti, kad abu šie asmenys gyveno bendrai apie ketverius metus neįregistravę santuokos, vedė bendrą ūkį*⁸⁸. Ši pozicija, autorės nuomone, yra sveikintina, kadangi įstatymų leidėjas atsižvelgia į šiuolaikinės visuomenės tendencijas gyventi nesusituokus.

Iš pasirinktų analizuojamų valstybių baudžiamųjų įstatymų, tik Prancūzijos BK giminystės ryšį numato kaip kvalifikuojantį požymį. Prancūzijos BK 221-4 straipsnio 2 punkte numatytas biologinio ar įstatyminio ascendentų ar įtėvių nužudymas. Ascendentas reiškia tiesiąją aukštutinės eilės giminystę, t.y. kvalifikuotu laikomas senelio, tėvo ar motinos nužudymas. Kvalifikuotas nužudymas bus inkriminuojamas ir kaltininkui, kuris yra nesantuokinis nukentėjusiojo vaikas, jeigu jis apie tai žinojo. Tuo tarpu vaiko ar vaikaičio nužudymas kvalifikuojamas kaip paprastas ir nevertinamas tokio pavojingu kaip tėvų ar senelių.

RF BK šio kvalifikuojančio požymio nėra. S. V. Borodino nuomone, belieka tik apgailestauti, kad buvo atsisakyta įtraukti šį požymį į kvalifikuojančių požymių sąrašą ir šį atsisakymą jis aiškina totalitarizmo laikotarpyje gyvavusios klasinės santvarkos liekanomis⁸⁹.

Vokietijos BK kvalifikuojančių požymių sąrašė šio požymio taip pat nėra, tačiau reikėtų pažymėti, kad teismas gali atsižvelgti į tai skirdamas bausmę, vadovaujantis Baudžiamojo kodekso 212 straipsnio 2 dalimi, kuomet teismui paliekama diskrecija ypatingai sunkiais atvejais skirti laisvės atėmimą iki gyvos galvos, ir nesant numatytų kvalifikuojančių požymių.

⁸⁸ Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-148-107/2008

⁸⁹ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 123

4.4. Nėščios moters nužudymas

Šio požymio priskyrimas prie kvalifikuojančių požymių rodo, kad nėščios moters nužudymas laikomas pavojingu dėl jos ypatingos būklės, kadangi nužudžius nėščią moterį, nužudoma ir pradėjusi formuotis gyvybė.

LAT Senatas nutarime Nr. 46 pažymi, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 4 punktą tik tuo atveju, kai kaltininkas žinojo arba pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusioji yra nėščia. Veikos kvalifikavimui pagal šį punktą neturi reikšmės nei nužudymo motyvai, nei moters nėštumo laikas. Taigi nukentėjusioji turi būti nėščia, o kaltininkas žino arba turi ir gali suvokti, kad nukentėjusioji laukiasi. Nesant kurios nors iš minėtų sąlygų, inkriminuoti kvalifikuoto nužudymo negalima. Jeigu kaltininkas nežinojo ir negalėjo suvokti, kad moteris yra nėščia ir ją nužudo, šis nusikaltimas bus kvalifikuojamas pagal LR BK 129 straipsnio 1 dalį. Ši aplinkybė galima ypač pirmais nėštumo mėnesiais.

Atkreiptinas dėmesys, kad neretai kaltininkai, siekdami išvengti griežtesnės atsakomybės, įrodinėja, kad jie nežinojo apie nukentėjusiosios nėštumą. Pavyzdžiui, LAT 2006 m. lapkričio 14 d. nutartimi paliko galioti pirmos instancijos teismo nuosprendį, kuriuo *D. M. nuteistas pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 4 punktą, t.y. už nėščios moters nužudymą. Dėl asmeninių nesutarimų jis tyčia nustūmė savo nėščią žmoną R. M. nuo laiptų, kuri nuo patirtų sunkių kūno sužalojimų mirė. D. M. neigė, kad žinojo apie nėštumą, R. M. nėštumo fakto jam nepranešė, tačiau LAT išaiškino, kad nėščios moters nužudymas yra ne tik tuo atveju, kai kaltininkas žinojo, bet ir tada, kai kaltininkas pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo suvokti, kad nukentėjusioji yra nėščia. Nagrinėjamu atveju teismas priėjo išvados, jog kaltininkas galėjo suvokti žmoną esant nėščią, kadangi šeimoje jau augo penki vaikai ir jis turėjo pakankamai gyvenimiškos patirties suprasti jos būseną*⁹⁰.

Nužudymo motyvai, kaip ir nėštumo laikas, reikšmės neturi, nebent motyvai sudarytų kitus kvalifikuojančius požymius, pvz., savanaudiškas ar chuliganiškas paskatas. Tuomet veika kvalifikuojama ir pagal šiuos požymius⁹¹.

RF BK šis požymis numatytas 105 straipsnio 2 dalies „r“ punkte. Šioje teisės normoje naudojama formuluotė „kaltininkui žinomai nėščios moters nužudymas“. Tačiau tai nereiškia, kad kaltininko įsitikinimas apie nėštumą turi būti pagrįstas objektyviais ir

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2006

⁹¹ JOVAIŠAS, Karolis. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ar orumui. *Teisės problemos*. 1997, Nr. 2, p. 24

neiginčytiniais įrodymais, t.y. abejonės ar neužtikrintas įsitikinimas dėl nėštumo veikos kvalifikavimui reikšmės neturi⁹².

Prancūzijos BK nėštumą priskiria prie ypatingo nukentėjusiosios pažeidžiamumo, apie kurį kaltininkas žino. Pažeidžiamumas taip pat apima tokius požymius kaip amžius, liga ar negalia, kurie paprastai priskiriami bejėgiškos būklės sampratai. Vadinasi, nėštumas nėra išskirtas kaip atskiras kvalifikuojantis požymis, tačiau šią aplinkybę priskyrus kito kvalifikuojančio požymio sampratai, Prancūzijos įstatymų leidėjas įtvirtina nėščios moters apsaugą.

Tuo tarpu Vokietijos BK šio požymio nenumato, nors teismams palikta diskrecija nėščios moters nužudymo atveju skirti griežtesnę bausmę.

⁹² БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 135

4.5. Dviejų ir daugiau žmonių nužudymas

Nekyla abejonių, kad dviejų ar daugiau žmonių nužudymas yra žymiai pavojingesnė veika nei vieno žmogaus nužudymas. LAT Senato nutarime Nr. 46 nurodyta, kad šis požymis inkriminuojamas tuomet, kai kaltininkas nužudo bent du asmenis vienu metu, veikdamas tiesiogine ar netiesiogine tyčia atskirų nukentėjusiųjų atžvilgiu, arba skirtingu laiku, veikdamas tiesiogine tyčia pagal bendrą nusikalstamą sumanymą nužudyti bent du asmenis. Taigi dviejų ar daugiau asmenų nužudymą sąlygoja vieningas nusikalstamas sumanymas, t.y. ne du atskiri, o vienas nusikaltimas, paprastai padaromas vienu metu⁹³. Pavyzdžiui, Lietuvos Apeliacinis teismas 2009 m. sausio 23 d. nuosprendžiu pakeitė Panevėžio apygardos teismo nuosprendį, kuriuo *E. K. nuteistas pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 5 punktą už tai, kad būdamas apsvaigęs, konflikto metu, dėl asmeninių nesutarimų ir pykčio nužudė tris žmones (V. K., E. J., B. K.). Pašalinta lengvinanti aplinkybė, tačiau bausmė nesugriežtinta, kadangi sumanymas nužudyti tris asmenis kilo staiga, nebuvo iš anksto suplanuotas, taigi, nėra didesnio pavojingumo*⁹⁴.

Be to, nužudymas gali būti padaromas ir ne vienu metu. Esant kelių žmonių nužudymui, kurį skiria tam tikras laiko tarpas, reikalinga įrodyti kaltininko vieningą nusikalstamą sumanymą bei tyčios kryptingumą. Pavyzdžiui, *Šiaulių apygardos teismas 2008 m. vasario 29 d. nuosprendžiu nuteisė A.B.(J.) pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 3 ir 5 punktus už tai, kad ji dėl asmeninių paskatų nužudė du savo mažamečius vaikus. A. B. (J.) nužudė savo mažametį vaiką apie 14 val., ir tą pačią dieną, apie 14.30 val., tęsdama savo nusikalstamą sumanymą, pasmaugė kitą savo mažametį vaiką*⁹⁵. Dviejų ar daugiau žmonių mirtis yra būtini padariniai ir šis požymis rodo apie nusikalstamo sumanymo vieningumą. LAT Senatas minėtame nutarime pažymėjo, kad jei siekiama atimti gyvybę dviem asmenims, bet to padaryti nepavyksta, kaltininkas traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už pasikėsinimą padaryti dviejų ar daugiau žmonių nužudymą. Jeigu nusikalstamą sumanymą pavyksta įvykdyti tik vieno asmens atžvilgiu, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti kvalifikuotą nužudymą ir papildomai kaip paprastas nužudymas.

Kaltininkas gali veikti tiesiogine tyčia arba vieną asmenį nužudyti tiesiogine tyčia, o kitus - netiesiogine, t.y. kai numatydamas, kad dėl jo veikos gali žūti ir daugiau žmonių,

⁹³ BIELIŪNAS, Egidijus et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989, p. 195

⁹⁴ Lietuvos Apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-3/2009

⁹⁵ Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-152/2008

sąmoningai ignoruoja šią aplinkybę. Be to, teoriškai galima situacija, kai vienu metu, toje pačioje vietoje, tais pačiais veiksmais atimama gyvybė dviems žmonėms, tačiau vienam tyčia, o kitam dėl neatsargumo. Tokiu atveju yra du savarankiški nusikaltimai⁹⁶.

Vienas ir tas pats kelių asmenų nužudymo motyvas liudija apie sumanymo vieningumą. Tačiau jis nėra traktuotinas kaip būtinasis požymis. Įmanomos situacijos, kuomet du žmonės nužudyti skirtingais motyvais, pvz., vienas nužudomas dėl chuliganiškų paskatų, o kitas dėl tarnybos ar pilietinių pareigų vykdymo⁹⁷.

RF BK šis požymis įtvirtintas 105 straipsnio 2 dalies „a“ punkte ir apima pakartotinumą, kuris anksčiau, (iki 2003 m.) laikytas savarankišku požymiu. Taigi, kai kiekvienas nužudymas turi savarankišką motyvą ir tarp veikų yra tam tikras laiko tarpas, o kaltininkas nebuvo nuteistas nė už vieną iš mažiausiai dviejų nužudymų ir nėra suėję senaties terminai, veika gali būti kvalifikuojama pagal šį punktą, nors ir nėra nužudymą kvalifikuojančių požymių. Tai reiškia, kad pirmasis nužudymas kvalifikuojamas kaip paprastas, o antrasis kaip kvalifikuotas⁹⁸.

Vokietijos ir Prancūzijos BK šio požymio nenumato.

⁹⁶ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui. Mokymo priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p. 16

⁹⁷ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 127

⁹⁸ ГАУХМАН, Л. Д. et al. *Уголовное право. Особенная часть: учебник*. Москва: Эксмо, 2004, p. 42

4.6. Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai

Bet kuris nužudymas yra žiaurus nusikaltimas, nes išryškėja tokie itin neigiami nusikaltimą padariusio asmens bruožai kaip agresyvumas, negailestingumas ir pan. Šio nužudymo pavojingumą visuomenei liudija jo padarymo aplinkybės, kurios pasireiškia kaltininko veiksmais arba abejingu požiūriu į nukentėjusiojo ar kitų asmenų kančias. Todėl, norint pripažinti nužudymą kvalifikuotu pagal šį požymį, reikia įrodyti ypatingą žiaurumą. Nei kankinimo nei žiaurumo sąvokų įstatymų leidėjas neatskleidžia, kaip ir nenurodo kokiais kriterijais vadovaujantis reikėtų atskirti žiaurumą nuo ypatingo žiaurumo. Tiek teorijoje, tiek praktikoje tai sunku nustatyti, kadangi daug kas priklauso ir nuo paties subjekto moralinių principų, ir nuo visuomenėje vyraujančios moralinės psichologinės atmosferos, gėrio ir blogio sampratos socialinėje aplinkoje, kuriai priklauso veikos teisinio įvertinimo klausimus sprendžiantis pareigūnas⁹⁹. Be to, nustatyti ypatingą žiaurumą gali padėti ir teismo medicinos eksperto išvados, kuomet kūno sužalojimų apibūdinimas ir mirties priežastis vertinant kartu su kitomis bylos aplinkybėmis, leidžia daryti išvadą, kad nužudymas buvo padarytas kankinant ar itin žiauriai. Bet kokių atveju, šio požymio nustatymas yra teismo kompetencijoje.

Nužudymas itin žiauriai LAT Senato suprantamas kaip veika, kuria gyvybė atimama itin skausmingu būdu arba padarant nukentėjusiajam daug kūno sužalojimų. Pavyzdžiui, LAT 2007 m. kovo 6 d. nutartimi atmetė kaltinamųjų skundus dėl Kauno apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo jie buvo nuteisti pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą. *LAT konstatavo, kad teismas pagrįstai pripažino nužudymą itin žiauriu, nes R. L. buvo mušamas ilgą laiką, jam padaryti daugybiniai sužalojimai galvoje ir visame kūne, nuteistieji mušė jį gulintį, sužalotą, negalintį pasipriešinti ar apsiginti. Tai rodo nuteistųjų didelį žiaurumą. Teisinga ir teismų išvada, jog nužudymas itin žiauriai gali būti padaromas netiesiogine tyčia, nes ši aplinkybė rodo gyvybės atėmimo būdą, o netiesioginė tyčia atimti gyvybę reiškia kaltininkų psichinį santykį su padariniais*¹⁰⁰.

Paprastai ir ikiteisminio tyrimo metu, ir nagrinėjant bylą teisme, išsamiai nurodoma kaltininko veika, kuri pasireiškė ypatingu žiaurumu ar sukėlė nukentėjusiajam dideles kančias. Pavyzdžiui, 2009 m. sausio 21 d. nuosprendžiu Vilniaus apygardos teismas A. R. nuteisė pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 6 punktą (taip pat ir pagal kitus BK straipsnius) už itin žiaurų nužudymą, t.y. už tai, kad nukentėjusiajam J. V. tyčia

⁹⁹ ALIUKONIENĖ, Rita. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. *Teisė*, 2005, Nr. 54, p. 21

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-174/2007

*sudavė smūgius kirviu, peiliu ir metaline lazda į galvą, kaklo sritį ir kitas kūno vietas, taip su bendrininku A. R. sudavė ne mažiau kaip 23 smūgius padarydami sunkius kūno sužalojimus, dėl ko J. V. nuo kraujavimo į kvėpavimo takus, išorinio kvėpavimo sutrikimo, išorinio nukraujavimo mirė*¹⁰¹.

LAT Senatas nutarime Nr. 46 kankinimą apibūdina kaip tam tikrą laiką truncančius veiksmus, sukeliančius dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam tiesiogiai veikiant jo kūną arba sudarančius sąlygas tokioms kančioms kilti. Tokie veiksmai gali būti – sukeliantys skausmą, alkį, troškulį, šaltį, karštį ir pan. Pavyzdžiui, *Vilniaus apygardos teismas 2007 m. gruodžio 12 d. nuosprendžiu L. S., V. A., J. N. ir E. Ch. pripažinti kaltais nužudę V. D. jį kankindami. V. D. mirties priežastis buvo trauminis šokas, kuris išsivystė po daugybinių kūno sumušimų. Be to, kaltininkai naudojo psichologinę prievartą, smūgiavo medine lazda, koja, rankomis į įvairias nukentėjusiojo kūno vietas, surištą tampė pririštą prie automobilio kablo, tokiu būdu sukeldami jam dideles fizines ir dvasines kančias, t.y. kankindami, bendrais veiksmais padarė daugybinius kūno sužalojimus, kurių visuma su išsivysčiusiu mirtinai pavojingu trauminiu šoku, sukėlė nukentėjusiojo mirtį*¹⁰².

Daugybinių sužalojimų padarymas nukentėjusiajam pats savaime dar nėra pagrindas pripažinti nužudymą itin žiauriu, didžioji dalis sužalojimų gali būti nulemti psichologinės būsenos, aktyvaus nukentėjusiojo pasipriešinimo. Pavyzdžiui, *Vilniaus apygardos teismo 2004 m. sausio 12 d. nuosprendyje nurodoma, jog nėra nustatytas tikslas nužudyti I. G. kankinant ar itin žiauriai, kadangi nukentėjusiojo mirtį lėmė 13 sužalojimų, kurie nevisi buvo sunkūs ir pavojingi gyvybei. Kaltinamasis F. M. buvo apibūdintas kaip neturintis polinkio į žiaurumą ar prievartavimą, o būdamas blaivus elgiasi nepriekaištingai. Atsižvelgta ir į tai, kad konfliktą išprovokavo abiejų asmenų tarpusavio ginčas*¹⁰³.

Taigi norint inkriminuoti aptariamą požymį, būtina įrodyti, kad kaltininkas suvokė savo veikos pobūdį, norėjo ar sąmoningai leido atsirasti veikos rezultatui, kurį sukelia ypatingas žiaurumas¹⁰⁴. Kai kurie mokslininkai mano, kad itin žiauriu gali būti pripažintas nužudymas ir vienu šūviu, jeigu pasirošimas vyko nukentėjusiojo akivaizdoje ir jis suvokė savo artėjančią mirtį¹⁰⁵. Autorės nuomone, tai vertinamojo

¹⁰¹ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-58/2009

¹⁰² Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-148/2007

¹⁰³ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-98/2004

¹⁰⁴ БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юрист, 1994, p. 121

¹⁰⁵ SCHÖNKE, Adolf, SCHRÖDER, Horst. *Strafgesetzbuch. Kommentar*. München: Beck, 2006, p. 1696

pobūdžio situacija, kuri priklauso nuo nusikaltimo aplinkybių, o būtent nuo kaltininko elgesio, ar pasirošimas vyko lėtai, ar iš bylos aplinkybių galima daryti išvadą, jog nukentėjusysis, suvokdamas artėjančią mirtį, jautė dvasines kančias. Nužudymu kankinant ar kitaip itin žiauriai veika gali būti pripažįstama ir tuomet, kai nukentėjusysis nužudomas artimųjų, šeimos narių bei kitų artimų asmenų akivaizdoje, taip sukeldami jiems dideles dvasines kančias. Pavyzdžiui, tokiu nužudymu būtų pripažįstama kaltininko veika, kuomet jis nužudo vaikus tėvų akivaizdoje ir neleidžia jiems suteikti efektyvią pagalbą. Šiuo atveju, ypatingą žiaurumą rodo kaltininko veiksmų pobūdis, tyčiojantis iš nukentėjusiojo artimųjų, kurių akivaizdoje padaromas nužudymas. S. V. Borodino nuomone, ypatingas žiaurumas pasireiškia tais atvejais, kai kaltininkas pasinaudojo nukentėjusiojo bejėgiška būkle, kuomet jis suvokė, kad jam atimama gyvybė, tačiau dėl amžiaus ar kitų priežasčių negalėjo pasipriešinti¹⁰⁶.

RF BK 105 straipsnio 2 dalies „d“ punkte numatytas kvalifikuojantis požymis – nužudymas ypatingai žiauriai, tačiau jo turinys apima ir kankinimą. Ypatingas žiaurumas paprastai pripažįstamas tuomet, kai prieš nužudymą ar nužudymo metu nukentėjusysis buvo kankinamas, žalojamas, iš jo tyčiojamasi arba kuomet nužudymas padaromas tokiu būdu, kuriuo kaltininkas siekė sukelti dideles dvasines kančias¹⁰⁷.

Vokietijos BK šis požymis taip pat numatytas kaip kvalifikuojantis nužudymą ir suprantamas analogiškai. Nužudymas laikomas padarytas ypatingai žiauriai, kai kaltininkas suvokia, kad sukelia savo aukai ypatingas fizines ar dvasines kančias. Vokietijos teismų praktikoje ypatingo žiaurumo sampratą sieja su nužudymo padarymo būdu bei su kitomis bylos aplinkybėmis, liudijančiomis apie kaltininko ypatingo žiaurumo pasireiškimą¹⁰⁸. Pažymėtina, kad į kvalifikuojančių požymių sąrašą įeina ir troškimas žudyti, kuris A. V. Serebrnikovos įvardijamas kaip nužudymas dėl sadistinių paskatų, Vokietijos baudžiamosios teisės doktrinos ir teismų praktikos suprantamas kaip kito žmogaus nužudymas, turint tikslą pažiūrėti kaip nukentėjusysis miršta, taip pat į jo patiriamas fizines ir dvasines kančias, susijusias su gyvybės atėmimu. Paprastai, kaltininkas suvokia savo veiksmus kaip specifinį psichinį stimulą arba kaip sportinį interesą¹⁰⁹.

¹⁰⁶ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 144

¹⁰⁷ КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008, p. 332

¹⁰⁸ КОЗОЧКИН, И. Д. *Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть*. Москва: Издательский дом „Камерон“, 2004, p. 319

¹⁰⁹ КОЗОЧКИН, И. Д. et al. *Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть*. Москва: Издательский дом „Камерон“, 2004, p. 317

Prancūzijos BK atskirai šio požymio nenumato, tačiau kvalifikuojančių požymių sąrašo pabaigoje pažymi, kad jeigu nužudymas padarytas po ar lydimas išžaginimo, kankinimo ar kitų žiaurių veiksmų, tai turi reikšmės skiriant bausmę, t.y. ją griežtina.

4.7. Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu

LR BK šio požymio sąvokos neatskleidžia. LAT Senatas nutarime Nr. 46 išaiškino, kad pagal šį požymį kvalifikuojamas nužudymas, jeigu kaltininkas panaudoja tokį būdą, kuris yra pavojingas ne tik siekiamo nužudyti žmogaus, bet ir bent vieno kito žmogaus gyvybei, ir grėsmė kitų žmonių gyvybei turi būti reali. Taigi padarymo būdas yra aplinkybė, kurią būtina išsiaiškinti.

Visų pirma, turi būti įvertinti kaltininko pasirinkti įrankiai ir priemonės, skirtos nusikaltimui padaryti, bei kitos aplinkybės, tokios kaip laikas, vieta, situacija. „Nusikaltimo padarymo įrankiams ir priemonėms būdinga tai, kad jie turi didelę nukaunamąją, griaujamąją ar naikinamąją galią, galinčią paveikti daugelį objektų. Be to, kaltininkas, panaudojęs sprogimą, padegimą, transporto priemonės katastrofą ar kitas panašias priemones, paprastai negali kontroliuoti ar sustabdyti šių procesų vyksmo, todėl nusikaltimo padarymo būdas praktiškai tampa nebevaldomas“¹¹⁰. Baudžiamosios teisės teorija ir teismų praktika tokiomis priemonėmis ir įrankiais laiko sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas, šaunamuosius ginklus, nuodingas, chemines, radioaktyvias medžiagas, ugnį, dujas, elektrą, bakterijas, kurios sukelia nepagydomas ligas ir pan.

Antai, Vilniaus apygardos teismas 2008 m. gruodžio 23 d. nuosprendžiu *pripažino E. K. kaltu pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 7 punktą už tai, kad tyčia šovė į A. A., padarydamas pastarajam šautinį galvos sužalojimą, nuo kurio nukentėjusysis mirė. Be to, šaudė viešoje vietoje – aikštelėje, šalia gyvenamųjų namų, į netoli stovinčius asmenis iš palyginus nedidelio atstumo, iššovė du šūvius, kurie buvo vienodai pavojingi tiek A. A., tiek prie namo stovinčiam N. G., tiek ir kitiems aplinkiniams. Tai rodo, kad E. K. suvokė, jog jo šaudymas kėlė pavojų kitų žmonių gyvybei. Byloje nustatytos aplinkybės bei pasirinktas kitų žmonių gyvybei pavojingas nužudymo būdas, nepaisant jokių bendražmogiškų vertybių, ypač neigiamai apibūdina kaltinamąjį ir rodo jo didelį pavojingumą visuomenei*¹¹¹.

Teismų praktikoje žinomi atvejai, kai žudant kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu, nukentėjusiesiems ne tik atimama gyvybė, bet sutrikdoma jų sveikata. Pavyzdžiui, LAT 2007 m. gruodžio 4 d. nutartimi paliko galioti Šiaulių apygardos teismo nuosprendį, kuriuo L. J. buvo nuteistas už tai, kad veikdamas bendrininkų grupe kartu su nusikaltimo tiesioginiu organizatoriumi bei nusikalstamo plano rengėju A. K., 1996 metų pabaigoje –

¹¹⁰ ALIUKONIENĖ, Rita, MILINIS, Albertas. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 18-27

¹¹¹ Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-231/2008

1997 metų pradžioje neteisėtai iš A. K. igijęs (gavęs) savadarbį sprogmenį ir nuotolinio valdymo pultelį, siekdami iš A. K. gauti asmeninę naudą, A. K. nurodžius nusikalstamos veikos – tyčinio G. D. nužudymo kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu – padarymo būdą – sprogdinant, ir vietą Maskvoje, turėdami vieningą išankstinę tyčią ir tikslą nužudyti G. D., nenustatytą dieną ir valandą, įdėjo minėtą savadarbį sprogmenį į namo lietaus nutekamąjį vamzdį. G. D. ir jo apsaugininkams A. K. bei P. B. einant pro vietą, kur buvo paslėptas savadarbis sprogmuo, paspaudę nuotolinio valdymo pultelio mygtuką, bendrininkai savadarbį sprogmenį susprogdino, taip tyčia sužalodami G. D., kuris dėl daugybinių skeveldrinių galvos, kaklo, krūtinės, pilvo ir galūnių sužalojimų įvykio vietoje mirė, jo apsaugininką A. K., kuris dėl pilvaplėvės ertmės kiauryminio skeveldrinio sužalojimo bei išsivysčiusio sunkaus trauminio šoko mirė ligoninėje, bei P. B., kuriam buvo padarytas nesunkus sveikatos sutrikdymas. Taip nusikaltimo bendrininkai tyčia nužudė du asmenis kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu – sprogdinant, bei nesunkiai sutrikdė vieno asmens sveikatą¹¹².

Veika kvalifikuojama pagal šį požymį nepriklausomai nuo to, ar panaudojus tokį būdą realiai nukentėjo bent vienas kitas pašalinis žmogus. Svarbiausia, kad buvo kilusi reali grėsmė. Nužudymas gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek ir netiesiogine tyčia. Kai kurių autorių nuomone, nužudymas padaromas tiesiogine tyčia konkretaus žmogaus atžvilgiu, o netiesiogine tyčia – kitų žmonių. Esama nuomonių, kad nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu pasireiškia netiesiogine tyčia ir neatsargumu kitų žmonių, kuriems kilo grėsmė, atžvilgiu¹¹³.

RF BK šis požymis formuluojamas kaip nužudymas, padarytas visuotinai pavojingu būdu. Nors šios sąvokos formuluotė skiriasi nuo LR BK pateiktos, tačiau sampratos aiškinamos analogiškai. Pripažįstant nužudymą esant padarytą visuotinai pavojingu būdu, pakanka nustatyti, kad pavojus kilo dar bent vienam žmogui. Be to, visuotinai pavojingas būdas reiškia pavojų ne tik žmonių gyvybei, bet ir kitas neigiamas pasekmes, kilusias, pavyzdžiui, namams, transporto priemonėms¹¹⁴.

Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje numatytą nužudymą kvalifikuojančių požymių sąrašė nurodytas ir nužudymas visuotinai pavojingomis priemonėmis. Tai reiškia, kad nužudymo pripažinimas kvalifikuotu siejamas su panaudotomis priemonėmis,

¹¹² Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-643/2007

¹¹³ ALIUKONIENĖ, Rita, MILINIS, Albertas. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, Nr. 59, p. 18-27

¹¹⁴ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 147

o ne su padarymo būdu. Be to, kaltininkas turi suvokti, kad panaudodamas šias priemones kelia pavojų ne tik nukentėjusiajam, bet ir dar bent vienam žmogui¹¹⁵.

Prancūzijos BK šio požymio nenumato.

¹¹⁵ КОЗОЧКИН, И. Д. *Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть*. Москва: Издательский дом „Камерон“, 2004, p. 319

4.8. Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų

Chuliganizmas sovietinėje teisėje buvo pripažįstamas savarankišku nusikaltimu ir apibrėžiamas kaip aiški nepagarba visuomenei. Tokios pozicijos buvo laikomasi ir Lietuvoje. Tačiau 2000 m. LR BK chuliganizmo sudėties atsisakyta, o chuliganiškos paskatos pripažįstamos atsakomybę sunkinančia aplinkybe bei nužudymą kvalifikuojamuoju požymiu. Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje chuliganiškos paskatos suprantamos kaip tokia nusikaltimo priežastis, kurią sunku išvelgti, kai tarp kaltininko ir nukentėjusiojo nėra asmeninių santykių arba yra tik pretekstas¹¹⁶.

LAT senatas nutarime Nr.46 išaiškino, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą, kai jis padaromas dėl aiškaus žmogaus ar visuomenės negerbimo, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimo, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiant priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos, arba visai be dingsties, arba panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę dingstį. Pavyzdžiui, LAT 2009m. vasario 10d. nutartimi atmetė M. Z. skundą dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo jis nuteistas už tai, kad ant važiuojamosios kelio dalies, šalia namo, priklausančio V. N., be priežasties, demonstruodamas aiškų visuomenės ir aplinkinių negerbimą, elementarių moralės ir elgesio normų nepaisymą, pribėgo prie S. N. ir tyčia sudavė jam vieną smūgį kumščiu į galvos sritį. S. N. nuo gauto smūgio nukritus, M. Z. kojomis nukentėjusiajam tyčia sudavė ne mažiau kaip tris smūgius į galvos sritį ir abiem kojom, visu svoriu, ne mažiau kaip vieną kartą tyčia užšoko S. N. ant galvos, padarydamas nukentėjusiajam muštinę žaizdą dešinio antakio srityje ir kitus sužalojimus. M. Z. suduotų smūgių pasekoje, nuo galvos sumušimo, kuris komplikavosi smegenų koma, bendru išsekimu, aspiraciniu-hipostaziniu plaučių uždegimu, kvėpavimo ir širdies veiklos nepakankamumu. Nukentėjusysis, neatgavęs sąmonės mirė ligoninėje, t. y. M. Z. tyčia, iš chuliganiškų paskatų, nužudė S. N.¹¹⁷

Nužudymas dėl chuliganiškų paskatų gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Be to, būtina nustatyti nužudymo motyvą, kuris reiškia suvoktas vidines paskatas, nulemiančias asmens pasiryžimą nusikalsti – būtent chuliganiškas paskatas. Taigi, svarbu nustatyti, ar kaltininkas suvokė chuliganišką savo veiksmų pobūdį. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas 2006m. birželio 15d. nuosprendžiu

¹¹⁶ PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 170.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-49/2009

perkvalifikavo kaltinamojo A.K. veiką iš LR BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punkto į nužudymą be privilegijuojančių ir kvalifikuojančių požymių, kadangi jis, būdamas ribotai pakaltinamas, dėl savo amžiaus (14 metų), nebrandumo bei žemo socialinio supratingumo nesuvokė padarytos veikos visoje jos apimtyje, t.y. nesuprato nužudymą kvalifikuojančios aplinkybės, t.y. chuliganiškų paskatų esmės ir turinio¹¹⁸. Chuliganiškų paskatų esmė nusakoma subjektyviu požymiu – subjektui malonus nusikaltimo procesas, tarp kaltininko ir nukentėjusiojo nėra asmeninių santykių¹¹⁹.

Šis motyvas – chuliganiškos paskatos - paprastai pasireiškia neišprovokuota agresija, nukentėjusiojo užpuolimu ir jo nužudymu be tarpusavio santykių priežasties arba panaudojant tam menkavertę dingstį, pvz. dėl įžeidimo, pastabos ar atsisakymo pavaišinti cigarete. Pavyzdžiui, *Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 24 d. nuosprendžiu pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą nuteisti V. O., N. J., T. G. ir A. A., kurie gatvėje sutikę girtą nukentėjusįjį A. N., kuris prasilenkdamas kažkurį iš jų kliudė petim, pasivijo, spyriais pargriovė ant žemės, po to, visi mušdami, spardydami bei šokinėdami jam ant krūtinės, padarė daugybinius kūno sužalojimus, nuo kurių nukentėjusysis A. N. mirė*¹²⁰.

LAT senatas nutarime Nr. 46 pažymėjo, kad jei kaltininkas nužudė nukentėjusįjį po to, kai šis pasipriešino jam kaltininko daromiems BK 284 straipsnyje numatytiems veiksams, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punktą. Kai kaltininkas nužudo žmogų dėl to, kad šis, atlikdamas tarnybos ar pilietinę pareigą, bando nutraukti kaltininko daromą viešosios tvarkos pažeidimą, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 10 punktą ir 284 straipsnį. Reiktų pastebėti, kad kai nužudoma iš chuliganiškų paskatų ir sutrikdoma viešoji tvarka, veika kvalifikuojama kaip LR BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punkto ir 284 straipsnio sutaptis. Taigi laikomasi nuomonės, jog aptariamas kvalifikuojantis požymis neapima padarinių.

RF BK nužudymą dėl chuliganiškų paskatų reglamentuoja kaip ir LR BK. Tačiau RF BK kaip atskiras savarankiškas nusikaltimas numatytas chuliganizmas. Susiformavusi teismų praktika, kad inkriminuojant nužudymą dėl chuliganiškų paskatų, būtina nustatyti, kaip kaltininkas elgėsi prieš nužudymą ir po jo. Jeigu nukentėjusiojo mirtis nulemta prieš tai atliktų chuliganiškų kaltininko veiksmų ir yra šių veiksmų tąsa arba po nužudymo kaltininkas padaro kitus grubiai viešąją tvarką pažeidžiančius ir aiškų visuomenės negerbimą rodančius tyčinius veiksmus, papildomai inkriminuojamas ir chuliganizmas.

¹¹⁸ Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. N1-59-511/2006

¹¹⁹ NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui. Mokymo priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998, p.22

¹²⁰ Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-71/2003

Vokietijos BK kaip kvalifikuojantis požymis numatytas nužudymas dėl godumo ar kitokių niekingų motyvų. Vienas iš tokių motyvų yra chuliganiškos paskatos¹²¹.

Prancūzijos BK chuliganiškų paskatų, kaip nužudymą kvalifikuojančio požymio, nenumato.

¹²¹ SCHÖNKE, Adolf, SCHRÖDER, Horst. *Strafgesetzbuch. Kommentar*. München: Beck, 2006, p.1692

4.9. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų

Savanaudiškumas būdingas daugeliui nusikaltimų, įskaitant ir nužudymą. Šis požymis būdingiausias nusikaltimams nuosavybei, tačiau įstatymų leidėjas šį požymį numato ir kituose nusikaltimuose. Galima teigti, kad sunku būtų nustatyti nusikaltimą, kuriame negalėtų būti savanaudiškumo motyvo.

Nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą, kai kaltininkas nužudo kitą žmogų siekdamas turtinės naudos sau ar kitiems asmenims, pavyzdžiui užvaldyti turtą, įgyti turtines teises ir pan., arba norėdamas išvengti turtinių išlaidų, pavyzdžiui, išvengti skolos grąžinimo. Taip savanaudiškas paskatas aiškina LAT senatas savo nutarime Nr.46. Pavyzdžiui, LAT 2008m. vasario 5d. nutartimi *atmetė V.G.ir R.B. skundus dėl Panevėžio apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo jie buvo nuteisti pagal šį punktą (bei kitus straipsnius). Šioje nutartyje pažymėta, kad Skunde nuteistasis V. G. teisingai nurodo, kad pagal susiklosčiusią teismų praktiką nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą kaip padarytas dėl savanaudiškų paskatų, kai nužudoma siekiant turėti iš to kokią nors turtinę naudą sau ar kitiems asmenims, kaip antai gauti atlyginimą už nužudymą, užvaldyti turtą, įgyti teises į turtą, išlaikyti turimas turtines vertybes arba faktiškai valdomas ir naudojamas, tarp jų ir neteisėtai, išvengti skolos, turto grąžinimo, alimentų išieškojimo ar mokėjimo, kito asmens išlaikymo ir pan. Negali būti pripažįstami padarytais dėl savanaudiškų paskatų nužudymai tokiais motyvais, kurių formavimąsi nulėmė turtiniai interesai (kerštas skolininkui dėl negrąžintos skolos, pyktis dėl prarasto turto, pavydas dėl praturtėjimo ar nukentėjusiojo atsisakymas įvykdyti kitokias turtines prievoles, atsiradusias teisėtu pagrindu, ir pan.), bet dėl šios veikos kaltininkas negauna turtinės naudos. Remdamasis tokiu įstatymo ir jo taikymo praktikos traktavimu kasatorius nesutinka su apeliacinio teismo argumentais, jog V. B. nužudytas dėl savanaudiškų paskatų, kaltininkams siekiant išlaikyti pajamas, turimas iš nusikalstamos veiklos, t.y. siekiant sau turtinės naudos, pasireiškiančios ne tik kokių nors materialinių vertybių ar turtinių teisių įgijimu, bet ir turimų turtinių vertybių išlaikymu ar turtinių prievolių išvengimu. Byloje teismų sprendimais nustatyta, kad R. B. ir V. G. V. B. nužudė dėl to, kad šis rengėsi į nelegalų ir neteisėtą verslą gabenant narkotikus kontrabanda pritraukti savo draugus, o R. B., V. G. ir E. D. iš šio verslo pašalinti. Tai reiškia, kad kaltininkai veikė siekdami išlaikyti gaunamą turtinę naudą. Savanaudiškų paskatų požymis, numatytas BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punkte, tokį siekį*

apima. Pagal byloje teismo konstatuotas faktines aplinkybes savanaudiškų paskatų požymis inkriminuotas tinkamai¹²².

Šios paskatos taip pat inkriminuojamos ir tais atvejais, kai asmuo kitus kurstė, organizavo ar padėjo padaryti nužudymą už atlyginimą, nors jo paties veikos motyvas buvo kitokios, nesavanaudiškos paskatos (kerštas, pavydas ar pan.). Pavyzdžiui, LAT 2006m. balandžio 1d. nutartimi atmetė skundą dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio O. G. nuteista už tai, kad turėdama tikslą pagrobti pinigus ir svarbius finansinius dokumentus, siekdama juos užvaldyti, organizavo tyčinį A. C. nužudymą dėl savanaudiškų paskatų, o A. K. jį iš savanaudiškų paskatų itin žiauriai nužudė¹²³.

1999m. birželio 18d. LAT senato nutarime Nr.18 buvo išaiškinta, kad jeigu plėšiant tyčia nužudoma, veika kvalifikuojama kaip tyčinis nužudymas dėl savanaudiškų paskatų, o papildomai kvalifikuoti ją kaip plėšimą nereikia¹²⁴. Tuo tarpu 2004m. birželio 18d. LAT senato nutarime Nr. 46 pažymėta, kad įsigaliojus 2000 m. Baudžiamojo kodekso nuostatomis, tokia praktika keistina, vadovaujantis tuo, kad šiuo atveju padaromi du savarankiški nusikaltimai, kuriais padaroma žala atskiriems objektams – turtui, sveikatai ir gyvybei. Taigi, kai kito žmogaus gyvybė atimama panaudojus smurtą plėšimo metu, kaltininko veika kvalifikuotina pagal nusikaltimų sutaptį – BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą ir 180 straipsnį.

Būtinasis požymis yra savanaudiškos paskatos, kurios susiformavo iki nužudymo arba jo metu. Jeigu sumanymas kilo ir buvo realizuotas po nužudymo, tai veika kvalifikuojamas kaip paprastas nužudymas. Pavyzdžiui, LAT 2009m. kovo 24d. nutartimi atmetė skundą dėl apeliacinės instancijos nuosprendžio, kuriuo nustatė, kad V. S. nužudė S. F. iš anksto neturėdamas tikslo užvaldyti jos turtą, t. y. ne dėl savanaudiškų paskatų. Savanaudiškos paskatos pagrobti S. F. priklausančią turtą V. S. kilo po jos nužudymo. Dėl šių priežasčių V. S. padaryta nusikalstama veika, pirmosios instancijos teismo kvalifikuota pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 9 punktą, buvo perkvalifikuota pagal BK 129 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 3 dalį¹²⁵. Kitas pavyzdys galėtų būti LAT 2004m. spalio 19d. nutartis, kuria R.L., A.M. ir G.P. veikos iš kvalifikuoto nužudymo dėl savanaudiškų paskatų perkvalifikavo į paprastą nužudymą, motyvuojant tuo, kad tokios paskatos turi susiformuoti iki nužudymo pradžios arba kėsینimosi į gyvybę metu. Savanaudiškumas suprantamas kaip nusikaltimo motyvas, skatinamoji priežastis,

¹²² Lietuvos Aukščiausio teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-67/2008

¹²³ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-36/2006

¹²⁴ LAT senato 1999m. birželio 18d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“. Teismų praktika. 1999, Nr. 11

¹²⁵ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-172/2009

*pagrindas nusikaltimui – nužudymui. Byloje nebuvo nustatyta, kad nuteistieji prieš turto prievartavimą buvo susitarę nužudyti D.S.*¹²⁶

Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų dažniausiai padaromas tiesiogine tyčia, kadangi nužudymas yra priemonė pasiekti norimo rezultato. Kaltininkas suvokia, kad be gyvybės atėmimo nukentėjusiajam negalėtų pasiekti savanaudiško tikslo. S.V.Borodinas sutinka su A.V.Naumovo nuomone, jog toks nužudymas gali būti padaromas tiek tiesiogine, tiek ir netiesiogine tyčia (pavyzdžiui, plėšimo metu, kai kaltininkui užvaldant turtą atimama gyvybė nukentėjusiajam ir kaltininkas abejingas rezultatui). Pasitaiko atveju, kuomet kaltininkas, įgydamas svetimą turtą išrengia girtą asmenį ir palieka šaltyje, ko pasekoje nukentėjusysis peršalęs miršta¹²⁷.

RF BK 105 straipsnio 2 dalies „z“ punkte numatyta, kad nužudymas laikomas kvalifikuotu kai padarytas dėl savanaudiškų paskatų arba pagal užsakymą, taip pat esant plėšimui, turto prievartavimui arba banditizmui. Šiuo atveju, jeigu nužudoma plėšimo, turto prievartavimo ar banditizmo metu dėl savanaudiškų paskatų, nepakanka veiką kvalifikuoti vien pagal šį punktą, laikomasi nuomonės, kad veika turi būti kvalifikuojama kaip nusikaltimų sutaptis, t.y. papildomai inkriminuojami straipsniai, kurie reglamentuoja baudžiamąją atsakomybę už plėšimą, turto prievartavimą ar banditizmą¹²⁸.

Vokietijos BK šio požymio turinį atitinka kvalifikuojantis požymis – nužudymas iš godumo ir traktuojamas taip pat kaip ir Lietuvos BK.

Prancūzijos BK šis požymis nenumatytas.

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-534

¹²⁷ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p.171

¹²⁸ КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008, p. 333-334

4.10. Nužudymas dėl nukentėjusiojo asmens tarnybos ar piliečio pareigų vykdymo

Šiuo požymiu įtvirtinama didesnė tam tikro rato asmenų apsauga, kadangi jų vykdoma veikla ar atliekami veiksmai gali įtakoti kitus asmenis nusikalsti. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo¹²⁹ 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta valstybės tarnautojo sąvoka - fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantis šio straipsnio 1 dalyje nurodytą viešojo administravimo veiklą. LAT senato 2004m. birželio 18d. apžvalgoje nurodyta, kad nužudymas kvalifikuojamas pagal šį punktą, kai jis padarytas ar nukentėjusiajam vykdant tarnybos arba pilietinę pareigą, ar iki jos vykdymo, siekiant sutrukdyti, ar iš keršto po tokios pareigos įvykdymo. Be to, LAT senato nutarime Nr.46 tarnybinių pareigų vykdymo sąvoka yra praplečiama, t.y. turima omenyje ne tik valstybės tarnautojų veikla, bet ir kiekvieno asmens, vykdančio tarnybos pareigas, išplaukiančias iš įstatymų, kitų teisės aktų, tarnybinių nuostatų, pareiginių instrukcijų, darbo sutarties ir pan., valstybinėje, visuomeninėje ar privačioje įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, veikla. Taigi saugomas ne tik valstybės tarnautojas, einantis pareigas valstybės tarnyboje ar atliekantis jam nurodytą viešojo administravimo veiklą. Pavyzdžiui, *Lietuvos Apeliacinis Teismas 2008m. rugsėjo 30d. nutartimi atmetė nuteistųjų skundus dėl Kauno apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo jie nuteisti pagal analizuojamą punktą už tai, kad turėdami tikslą užvaldyti svetimą turtą, R.M. ir E.A. panaudojo fizinį smurtą mokyklos sargo J.A. atžvilgiu, pagrobė mokyklos raktus, tęsdami veiklą įsibrovę į vidų, pavartojo smurtą įtempto į mokyklą J.A. atžvilgiu, pagrobė turto už 1800lt. Dėl sužalojimų J.A. ligoninėje mirė. Taigi, nuteistieji veikdami bendrai dėl savanaudiškų paskatų nužudė tarnybines pareigas vykdantį J.A.*¹³⁰

LAT senatas nutarime išaiškino, kad pilietinės pareigos vykdymas yra asmens, kaip valstybės piliečio ar visuomenės nario, vykdymas bet kokios visuomenei naudingos veiklos, kurią vykdyti tiesiogiai įpareigoja ar įgalioja Lietuvos Respublikos Konstitucija, kiti teisės aktai, taip pat ir kitos visuomenei naudingos veiklos vykdymas, pavyzdžiui, liudijimas teisme, pranešimas teisėsaugos institucijoms apie rengiamą, daromą ar padarytą nusikaltimą, užpulto asmens gynimas ir pan. LAT 2005m. sausio 25d. nutartimi atmetė skundus dėl Panevėžio apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo R. D. , K. M. ir L. M. nuteisti už tai, kad vakare, J. R. sukursčius, veikdami bendrininkų grupe, kurioje dalyvavo ir R. K., miške suduodant beisbolo lazda ir kastuvu A. N. į galvą ir tuo padarydami stiprų galvos sumušimą bei užkasdami jį į žemę, nužudė A. N. dėl jo kaip piliečio pareigų

¹²⁹ Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 45-1708.

¹³⁰ Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr.1A-266/2008

vykdymo, tai yra dėl to, kad jis pranešė apie J. R. padarytą nusikaltimą ir davė parodymus ikiteisminio tyrimo metu bei teisme, kuriais remiantis, J. R. teismo nuosprendžiu buvo pripažintas kaltu ir nuteistas¹³¹.

Nužudymas kvalifikuojamas pagal šį požymį tik tuomet, jeigu nukentėjusiojo veikla buvo teisėta. Jeigu gyvybė atimta dėl neteisėtų veiksmų, pavyzdžiui, dėl piktnaudžiavimo tarnyba ar įgaliojimų viršijimo, veika kvalifikuojama kaip paprastas, o ne kvalifikuotas nužudymas pagal šį požymį. Būtinai nusikaltimo požymis yra nukentėjusiojo vykdoma tarnybinė ar pilietinė veikla, t.y. motyvas, ir neatsižvelgiama ar nužudymo metu jis ėjo tarnybines pareigas, ar ne.

RF BK šis požymis platesnis, t.y. jis apima ne tik paties asmens, vykdančio tarnybines ar pilietines pareigas, nužudymą, bet ir jo artimųjų. Artimaisiais įvardijami ne tik artimieji giminiaičiai, bet ir kiti asmenys, kuriuos su minėtu asmeniu sieja tolimesni giminystės ryšiai (pvz. svainystė), taip pat kiti asmenys, kurių gyvybė, sveikata ir gerovė yra brangi minėtam asmeniui ir kaltininkas apie tai žino¹³².

Vokietijos BK šis požymis nėra įtvirtintas.

Tuo tarpu Prancūzijos BK numatytas gana platus nukentėjusiųjų sąrašas, kurių nužudymas yra kvalifikuotas. Šiame sąraše išsamiai išvardinti asmenys, kuriems numatyta ypatinga apsauga dėl jų tarnybinės ir pilietinės pareigos vykdymo. Taip pat saugomi ir jų artimieji. 221-4 straipsnio 4 punkte numatyta, kad kvalifikuotu laikomas teisėjo, prokuroro, prisiekusiojo, advokato, pareigūno, einančio kitas teises ir valstybės tarnautojo pareigas, žandarmerijos pareigūno, nacionalinės policijos civilinio tarnautojo, muitinės, baudmės atlikimo vietos pareigūno ar kito asmens, atliekančio viešojo administravimo funkcijas, nužudymas dėl jo tarnybinių pareigų vykdymo. Išvardintų asmenų sutuoktinių, ascendentų ar tiesioginių descendentų bei asmenų, nuolat gyvenančių jų namuose, nužudymas, kurį lėmė aukščiau išvardintų asmenų tarnybinių funkcijų įgyvendinimas, taip pat laikomas kvalifikuotu. Taigi, reikalinga įrodyti tikslo ir nukentėjusiojo pareigų sąsają. Be to, kaip naujovė 1999m. birželio 18d. įstatymu į šį sąrašą buvo įtraukti ir tokie asmenys kaip viešojo transporto darbuotojai bei gydytojai. Taip pat nurodyta, kad kaltininkui turi būti žinomos jų pareigos, t.y. kvalifikuotu nužudymas laikomas tuomet, kai viešojo transporto darbuotojas ar gydytojas buvo nužudytas jam atliekant tarnybines pareigas. Tai reiškia, kad jeigu nukentėjusysis bus nužudytas kitu metu, jo nužudymas bus laikomas paprastu.

¹³¹ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-133/2005

¹³² КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008, p. 331

To paties straipsnio 5 punkte numatyti konkretūs atvejai, kuomet nužudymas asmenų, atliekančių piliečio pareigą, laikomas kvalifikuotu. Tokie asmenys yra – liudytojas, nukentėjęsysis ar civilinis ieškovas. Taip pat būtinas požymis yra motyvas – nužudoma tam, kad sutrukdyti minėtiems asmenims pateikti skundą, civilinį ieškinį ar duoti parodymus teisme, arba dėl to, kad šie asmenys tai padarė¹³³.

¹³³ Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Internetinė prieiga
http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm

4.11. Nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą

Norint kvalifikuoti nužudymą pagal šį požymį, būtina nustatyti ir įrodyti veikos tikslą – siekį nuslėpti kitą nusikaltimą. Taigi šis nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia. Be to, turi būti siekiama nuslėpti nusikaltimą, o ne baudžiamąjį nusižengimą, bei apie šį nusikaltimą nėra žinoma teisėsaugos institucijoms (arba kaltininko įsitikinimu, nėra žinoma). Pavyzdžiui, *LAT 2008m. spalio 21d. nutartimi atmetė nuteistųjų skundus dėl Kauno apygardos teismo nuosprendžio, kuriuos buvo nuteisti pagal 129 straipsnio 2 dalies 2, 9 ir 11 punktus, už tai, kad siekdami nuslėpti D.L. priklausiusio turto pagrobimą, veikdami bendrai, naudodami smurtą ir pasinaudodami bejėgiškos būklės D.L., paliko jį gulėti nuošalioje vietoje esant minusinei lauko temperatūrai, ir kuris nuo kūno atšalimo mirė. Nužudymas padarytas tiesiogine tyčia, kadangi nuteistieji suprato, kad D.L. gali mirti nuo bendro kūno atšalimo ir to norėjo, taip pat suvokė savo savanaudiškas paskatas ir tai, kad žudo siekdami nuslėpti D.L. priklausančio turto grobimą*¹³⁴. Šiuo atveju tikslas buvo nuslėpti turtinį nusikaltimą.

Pažymėtina, kad dažniausiai analizuojamas nužudymas padaromas iš karto po to, kai padaromas kitas nusikaltimas. Pavyzdžiui, *Lietuvos Apeliacinis Teismas 2006m.rugsėjo 5d. nutartimi atmetė R.G. skundą dėl Vilniaus apygardos teismo nuosprendžio, kuriuo, be kitų straipsnių, nuteistas ir pagal 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą R. G. nuteistas už tai, kad vairuodamas automobilį, vykusiai iš vieno miesto į kitą R. Z. stabdant pakeleivingus automobilius prie parduotuvės, sustojo ją tariamai pavežti ir minėtu automobiliu nuvežė į miško masyvą, kur, liepęs nukentėjusiajai apkabinti medį ir surišęs jos rankas, lytiškai santykiavo su R. Z. prieš jos valią. Taip pat, jis iš karto po to, išžaginęs R. Z. , ir turėdamas tikslą nuslėpti padarytą nusikaltimą, pririštai prie medžio R. Z. , t.y. negalinčiai pasipriešinti ir esančiai bejėgiškos būklės, virve užveržė kaklą, taip užspausdamas nukentėjusiosios kvėpavimo organus, ko pasekoje nuo uždusimo R. Z. mirė*¹³⁵.

Slepiamas nusikaltimas ir nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą gali būti padaromi ir ne tuo pačiu metu. Be to, toks nužudymas laikomas baigtu nepriklausomai nuo to, ar kitą nusikaltimą pavyko nuslėpti. Pavyzdžiui, *LAT 2006m. sausio 24d. nutartimi atmetė G.K. skundą dėl Kauno apygardos teismo nuosprendžio. G. K. nuteistas pagal LR BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą (be kitus straipsnius), tačiau nuteistasis prašė panaikinti Kauno apygardos teismo nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo*

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-371/2008

¹³⁵ Lietuvos Apeliacinio teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-379/2006

nutartį dalyje, kurioje jis nuteistas pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą, jį išteisinti. LAT skundą atmetė motyvuodamas tuo, jog nustatyta, kad nuteistasis G. K. atliko viską, ką jis manė esant būtina, kad realizuotų sumanymą nužudyti nukentėjusiąją ir tuo nuslėpti plėšimą: uždaroje patalpoje surišo sumuštą nukentėjusiąją, užkimšo burną, atsuko buitinių dujų baliono čiaupą ir užrakinęs duris pasišalino. Tuo buvo sudarytos visos sąlygos, kad būdama bejėgiškoje būklėje nukentėjusioji nusinuodytų nuo angliavandenilinių dujų. Nusikalstamas sumanymas neįgyvendintas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios – nukentėjusioji atgavo sąmonę, išsilaisvino, užsuko dujų balioną ir atsidariusi langą iš gyvenamojo namo išėjo. Esant tokioms aplinkybėms, baudžiamasis įstatymas taikytas tinkamai ir nusikalstama veika pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 129 straipsnio 2 dalies 11 punktą kvalifikuota teisusiai¹³⁶.

RF BK 105 straipsnio 2 dalies „k“ punkte šio požymio turinys praplėstas. Jo formuluotė – nužudymas siekiant nuslėpti kitą nusikaltimą arba palengvinti jo padarymą, taip pat kai nužudymas susijęs su išžaginiu ar seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais. Ankstesniame LR BK taip pat buvo numatyta panaši formuluotė, t.y. susiejant nužudymą su išžaginiu, tačiau naujajame jos atsisakyta. RF BK numatyta baudžiamoji atsakomybė ne tik už nužudymą nukentėjusio nuo išžaginimo asmens, bet ir už kitų asmenų, susijusių su išžaginiu, nužudymą¹³⁷. Kai kurių Rusijos autorių nuomone, šis požymis reiškia, kad išžaginimas ir kvalifikuotas nužudymas pagal šį punktą vertinami kaip vienas nusikaltimas, t.y. kvalifikuotas nužudymas pagal 105 straipsnio 2 dalies „k“ punktą. Tačiau, tiek RF Aukščiausiojo Teismo plenumo, tiek kitų autorių pozicija yra kitokia - kaltininkui inkriminuojamas ne tik kvalifikuotas nužudymas, bet ir atitinkamas straipsnis, kuris reglamentuoja baudžiamąją atsakomybę už išžaginimą ar seksualinio pobūdžio veiksmus, kadangi laikomasi nuomonės, jog padaryti du nusikaltimai¹³⁸. Galima teigti, kad tokiu atveju nereikalingas išžaginimo ir seksualinio pobūdžio prievartinių veiksmų išskyrimas kvalifikuojančių požymių sąrašė.

Vokietijos BK 211 straipsnio 2 dalyje numatytų kvalifikuojančių požymių sąrašė numatytas ir nužudymas, turint tikslą paslėpti kitą nusikaltimą ar palengvinti jo padarymą. Šis požymis suprantamas taip pat kaip Lietuvoje.

Prancūzijos BK šis požymis numatytas 221-2 straipsnyje. Įdomu tai, kad numatytas ne nusikaltimo, o baudžiamojo nusižengimo slėpimas ar palengvinimas jį padaryti. Taip

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausio Teismo baudžiamoji byla Nr.2K-79/2006

¹³⁷ БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 194

¹³⁸ КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008, p. 334

pat kvalifikuojančiu požymiu laikomas nužudymas, kai padedama kaltininkui pabėgti arba užtikrinamas jo nebaudžiamumas, taip pat baudžiamas tokio baudžiamojo nusižengimo bendrininkas. Tačiau Prancūzijos teismų praktika rodo, kad šis požymis inkriminuojamas ir tuomet, kai norima paslėpti nusikaltimą ar palengvinti jį padaryti¹³⁹.

¹³⁹ VÉRON, Michel. *Droit pénal spécial*. 8-e edition. Paris: Armand Colin, 2001, p. 27

4.12. Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles

Sparčiai vystantis tokioms medicinos sritims kaip transplantavimas, plastinė chirurgija ar klonavimas, didėjant galimybėms transplantuoti vieno žmogaus organus, audinius ar ląsteles kitam ir augant skaičiui ligonių, laukiančių tinkamo donoro, auga ir tikimybė, kad reikiamus organus, audinius ar ląsteles bus siekiama įgyti neteisėtai, net tokiais būdais kaip nužudymas. 2000 m. LR BK buvo numatytas nužudymas, siekiant įgyti nukentėjusio asmens organą ar audinį transplantavimui. Tai reiškė, kad nužudymas buvo pripažįstamas kvalifikuotu tuomet, kai egzistavo konkretus motyvas – siekis įgyti nukentėjusiojo asmens organą ar audinį transplantavimui. Pagal anksčiau galiojusią šio požymio redakciją žmogui galėjo būti transplantuojami tik organai ar audiniai, nors pagal Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymą¹⁴⁰ transplantuoti galima ir ląsteles. Šio požymio turinį papildžius 2008 m. jo formuluotė buvo pakeista ir išdėstyta taip – nužudymas, siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląsteles¹⁴¹. Taigi panaikintas konkretus tikslas ir dabartinės redakcijos turinys šiuo atžvilgiu išplėstas, t.y. motyvai gali būti įvairūs, svarbiausia, kad nužudymas padarytas esant siekiui įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląsteles. Juk šio nužudymo motyvas gali būti ne tik transplantavimas, tačiau ir, pvz. kanibalizmas, asmens organų įgyjimas naudojimui sektų ritualų metu, taip pat ir mokslinių ar medicininių eksperimentų ar tyrimų tikslais, ir pan.

Siekiant išsamiau pateikti aptariamo požymio analizę, reiktų išsiaiškinti ir su juo susijusias sąvokas. Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymo 2 straipsnyje jos pateikiamos tokios:

Organai – atskiros žmogaus kūno dalys, sudarytos iš įvairių audinių, kurie išlaiko savo struktūrą, vaskuliariškumą ir galimybę atlikti fiziologines funkcijas.

Audiniai – gyvo ar mirusio žmogaus kūno dalys, reikalingos recipiento organizmo funkcijoms atkurti.

Ląstelės – kraujodaros kamieninės ląstelės, išgaunamos iš suaugusio žmogaus arba placentos ar placentinio kraujo po vaiko gimimo.

Šis nusikaltimas padaromas tik tiesiogine tyčia, kadangi pačioje šio požymio formuluotėje numatyta, kad kaltininko veiksmuose turi būti siekis įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį ar ląsteles. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad į kaltininkų ratą,

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 55-1886

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos 2008 m. gegužės 8 d. įstatymas Nr. X-1527. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 59 – 2200.

priklausomai nuo nužudymo motyvo, galėtų įeiti ir medicininis personalas, kadangi tam tikrais atvejais, pvz. transplantavimo, šio nusikaltimo neįmanoma būtų atlikti be kvalifikuotos medicininės pagalbos ar bent jau asmens, turinčio specialių žinių medicinos srityje. Be to, šiam nužudymui gali būti ruošiamasi iš anksto, kuomet ieškomas reikalingas asmuo arba be išankstinio pasiruošimo, kai asmuo nesvarbus, nes nukentėjusio asmens organai, audiniai ar ląstelės gali būti parduoti ar panaudoti nepriklausomai nuo medicininių duomenų.

Šis požymis gana naujas ir kol kas teismų praktika šiuo klausimu nėra susiformavusi.

RF BK numatytas nužudymas, turint tikslą panaudoti nukentėjusiojo organus arba audinius. Nėra duomenų, kad šioje šalyje būtų registruota nužudymų, turinčių šių požymių. Tačiau, kaip teigia S. V. Borodinas, profilaktinė tokio požymio reikšmė išlieka¹⁴².

Nei Vokietijos, nei Prancūzijos baudžiamuosiuose įstatymuose šis požymis nenumatytas.

¹⁴² БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, p. 194

IŠVADOS

1. Vienas pavojingiausių nusikaltimų žmogaus gyvybei yra laikomas nužudymas, kurio šiuolaikinė samprata tokia: tai tyčinis neteisėtas gyvybės atėmimas kitam žmogui.

2. Nužudymas pagal pavojingumo laipsnį skirstomas į nužudymą be privilegijuojančių ir kvalifikuojančių požymių, privilegijuotą ir kvalifikuotą nužudymą.

3. Nužudymą kvalifikuojantis požymis – mažamečio nužudymas inkriminuojamas tada, kai nužudomas 14 metų nesulaukęs asmuo. RF BK šis požymis nenumatytas, tačiau įtrauktas į kito – bejėgiškos būklės – požymio turinį. Prancūzijos BK mažamečiu laikomas 15 metų amžiaus asmuo. Vokietijos BK mažametystė nelaikoma nužudymą kvalifikuojančiu požymiu.

4. LR BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatytas bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas. Bejėgystė suprantama kaip žmogaus būklė, dėl kurios asmuo negali suprasti kaltininko veiksmų, gintis ar kitaip pasipriešinti. Šis požymis numatytas ir RF BK (bejėgystė apima ir mažametystę bei alternatyvų požymį – žmogaus pagrobimą ar įkaito paėmimą), ir Prancūzijos BK, kuriame išsamiai išvardintos tokia būklę apibūdinančios aplinkybės – amžius, liga, negalia, fiziniai ir psichologiniai trūkumai, nėštumas.

5. Savo artimo giminių ar šeimos nario nužudymas apima tėvų, tėvių, vaikų, įvaikių, brolių, seserų, senelių ir vaikų, o taip pat kartu su nusikaltimą padariusiu asmeniu gyvenančių minėtų asmenų bei jų sutuoktinių, ar sugyventinių nužudymą. Prancūzijos BK numato biologinio ar įstatyminio ascendentų ar tėvių nužudymą. RF BK ir Vokietijos BK šio požymio nėra.

6. LR BK 129 straipsnio 2 dalies 4 punkte prie kvalifikuojančių požymių priskirtas nėščios moters nužudymas. Nėštumo laikas reikšmės neturi, svarbu, kad kaltininkas apie nėštumą žinojo, ar turėjo ir galėjo suvokti. RF BK šis požymis numatytas ir suprantamas taip pat kaip ir Lietuvoje, o Prancūzijos BK priskirtas prie bejėgišką būklę apibūdinančių aplinkybių. Vokietijos BK toks požymis nėra įtvirtintas.

7. Dviejų ar daugiau asmenų nužudymui turi būti būdingas vieningas nusikalstamas sumanymas bei tyčios kryptingumas. RF BK šis požymis numatytas ir apima pakartotinumą, o Prancūzijos ir Vokietijos BK šis kvalifikuojantis požymis nenumatytas.

8. Nužudymas kankinant ar kitaip itin žiauriai inkriminuojamas tada, kai gyvybė atimama itin skausmingu būdu, padarant daug kūno sužalojimų bei tam tikrą laiką trunkančius veiksmus, sukeliančius dideles fizines, dvasines kančias nukentėjusiajam. RF BK numatytas nužudymas ypatingai žiauriai, tačiau taip pat apima ir kankinimą. Vokietijos BK šis požymis suprantamas analogiškai. O Prancūzijos BK atskirai šio

požymio nenumato, tačiau jeigu nužudymas padarytas po ar lydimas išžaginimo, kankinimo ar kitų žiaurių veiksmų, teismas atsižvelgia į tai skirdamas bausmę.

9. Nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu taip pat priskiriamas prie nužudymą kvalifikuojančių požymių. Tai reiškia, kad panaudojamas toks būdas, kuris pavojingas ne tik siekiamo nužudyti asmens, bet ir bent vieno kito žmogaus gyvybei ir ši grėsmė yra reali. RF BK toks požymis formuluojamas kaip nužudymas padarytas visuotinai pavojingu būdu. Vokietijos BK šio požymio formuluotė tokia – nužudymas visuotinai pavojingomis priemonėmis. Prancūzijos BK nenumato šio požymio.

10. LR BK 129 straipsnio 2 dalies 8 punkte įtvirtintas nužudymas dėl chuliganiškų paskatų, kurios suprantamos kaip nepagarba visuomenei ir žmonėms, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimas. Paprastai motyvas būna menkavertis arba iš vis nebūna. RF BK šis požymis suprantamas analogiškai. Vokietijos BK chuliganiškos paskatos įeina į kitokių niekingų motyvų turinį. Prancūzijos BK šio požymio nėra.

11. Nužudymas dėl savanaudiškų paskatų apima turtinės naudos sau ar kitiems asmenims siekimą. RF BK šalia savanaudiškų paskatų nurodytos ir tokios aplinkybės kaip nužudymas pagal užsakymą, esant plėšimui, turto prievartavimui ar banditizmui. Vokietijos BK šis požymis traktuojamas taip pat kaip ir Lietuvos BK. Prancūzijos BK šio požymio nenumato.

12. Kaip kvalifikuojantis požymis įtvirtintas ir nužudymas dėl asmens tarnybos ar piliečio pareigos vykdymo. Saugomas ne tik valstybės tarnautojas, bet ir bet kuris kitas asmuo, vykdamas tarnybos ar pilietines pareigas. RF BK šis požymis apima ir minėtų asmenų artimųjų nužudymą. Vokietijos BK šio požymio nėra. Tuo tarpu Prancūzijos BK pateikia išsamų sąrašą asmenų, kurie dėl vykdomų pareigų nužudomi. Į šį sąrašą įeina ir šių asmenų artimieji bei kartu gyvenantys asmenys.

13. LR BK 129 straipsnio 2 dalies 11 punkte numatytas nužudymas siekiant nusišalinti kitą nusikaltimą. RF BK šio požymio turinys praplėstas – nužudymas siekiant nusišalinti kitą nusikaltimą arba palengvinti jo padarymą, taip pat esant išžaginimui, seksualinio pobūdžio prievartiniais veiksmais. Vokietijos BK šis požymis suprantamas taip pat kaip ir Lietuvoje. Prancūzijos BK įtvirtintas siekis nusišalinti ne kitą nusikaltimą, o baudžiamąjį nusižengimą.

14. Nužudymas siekiant įgyti nukentėjusiojo asmens organą, audinį ar ląstelę yra naujas kvalifikuojantis požymis ir teismų praktika šiuo klausimu nėra susiformavusi. Šio nužudymo motyvai gali būti įvairūs. RF BK toks požymis siauresnis – nužudoma turint tikslą panaudoti nukentėjusio asmens audinius ar organus. Nei Vokietijos BK, nei Prancūzijos BK šio požymio nėra.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema „Nužudymą kvalifikuojantys požymiai pagal Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus“, todėl pagrindinis darbo tikslas yra atskleisti nužudymą kvalifikuojančius požymius, numatytus Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, pasitelkiant lyginamąjį metodą.

Siekiant išsamiai atskleisti kvalifikuoto nužudymo požymius, darbe nagrinėjamas nužudymo nusikaltimo teisinis reglamentavimas – pirmoje darbo dalyje aptarta nužudymo samprata, toliau išanalizuojami teisės šaltiniai, kurie turėjo įtakos formuojant dabartinę kvalifikuoto nužudymo sudėties konstrukciją Lietuvos, Prancūzijos, Vokietijos bei Rusijos Federacijos galiojančiuose baudžiamuosiuose įstatymuose. Kadangi nužudymo kvalifikuota sudėtis apima pagrindinę sudėtį, trečioje darbo dalyje nagrinėjama pagrindinės nužudymo sudėties objektyvieji ir subjektyvieji požymiai.

Nužudymą kvalifikuojančių požymių analizei skiriama didžioji darbo dalis, kurioje, remiantis galiojančiais baudžiamaisiais įstatymais, mokslinė literatūra bei teismų praktika, nagrinėjamas kiekvienas nužudymą kvalifikuojantis požymis, lyginant su pasirinktų užsienio valstybių baudžiamaisiais įstatymais.

SUMMARY

The title of the master's thesis is „The qualifying features of murder according to criminal laws of Lithuania and other countries“, therefore the core aim of this work is to disclose the qualifying features of murder provided in criminal codes of the Republic of Lithuania and other countries, invoking comparative method.

In order to thoroughly disclose the features of the qualified murder, the juridical reglamentation of this crime is examined in the paper - the conception of murder is discussed in the first part of the paper, afterwards, legal sources that had influence on the development of the present qualified murder content construction in valid criminal laws of the Republic of Lithuania, France, Federation of Germany and Russia are analyzed. As the qualified content of murder includes the main content of murder, the general content of this crime is described in the third part of the paper analyzing objective and subjective features.

The analysis of the qualifying features is presented in the greater part of the work where according to the valid criminal laws of the chosen countries, scholarly literature and the practice of courts, every qualifying feature of murder is examined comparing it with the criminal laws of the chosen countries.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987
3. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 60-1501
4. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 77-3288
5. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 68-2497
6. Lietuvos Respublikos audinių, ląstelių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr.55-1886.
7. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. IX-837.
8. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 45-1708.
9. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 43-1601.
10. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-2061. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 36-975.
11. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. I-962. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 55-1358.
12. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-210. *Valstybės žinios*. 1997, Nr.41-993.
13. Lietuvos Respublikos įstatymas Nr. VIII-210. *Valstybės žinios*. 1998, Nr.115-3238.
14. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
15. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262
16. Prancūzijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Internetinė prieiga http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm [žiūrėta 2009 m. balandžio 28 d.]
17. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Internetinė prieiga <http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm> [žiūrėta 2009 m. balandžio 28 d.]
18. Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas. Internetinė prieiga <http://www.consultant.ru/popular/ukrf/> [žiūrėta 2009 m. balandžio 28 d.]

II. Specialioji literatūra

19. ABRAMAVIČIUS, Armanas. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies europeizacijos problemos. *Teisė*, 2005, Nr.54.
20. ALIUKONIENĖ, Rita. Kankinimas ar kitoks ypatingas žiaurumas kaip požymis, kvalifikuojantis sunkų sveikatos sutrikdymą. *Teisė*, 2005, Nr.54.
21. ALIUKONIENĖ, Rita; MILINIS, Albertas. Kitų žmonių gyvybei pavojingas būdas kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. *Teisė*, 2006, Nr. 59.
22. ANDRIULIS, Vytautas; et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002.
23. BIELIŪNAS, Egidijus; et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
24. DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
25. ELLIOTT, Catherine. *French criminal law*. Harlow: Longman, 2000.
26. JOVAIŠAS, Karolis. Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ar orumui. *Teisės problemos*. 1997, Nr.2.
27. KAVOLIS, Martynas; BIELIACKINAS, S. *Baudžiamasis Statutas su papildomais baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais*. Kaunas: D.Gutmano knygynas, 1934.
28. KAVOLIŪNAITĖ, Eglė. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. *Teisės problemos*, 2005, Nr. 2(48)
29. MAKSIMAITIS, Mindaugas. *Užsienio teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 1998.
30. MILINIS, Albertas. Nužudymo samprata Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje teisėje. *Teisė*. 2006, Nr.59.
31. NOCIUS, Juozas. *Nusikaltimai žmogui (mokomoji priemonė)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
32. PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antrasis papildytas leidimas. I knyga. Vilnius: Eugrimas, 2001.
33. PAVILONIS, Vladas; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas, 2003.
34. PIESLIAKAS, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirma knyga. Vilnius: Justitia, 2006.

35. PIESLIAKAS, Vytautas. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, Nr. 7(85).
36. PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
37. PRAPIESTIS, Jonas; et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
38. STANKEVIČIUS, V. *Baudžiamoji Teisė. Paskaitos*. Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1925.
39. SCHÖNKE, Adolf, SCHRÖDER, Horst. *Strafgesetzbuch. Kommentar*. München: Beck, 2006.
40. VANSEVIČIUS, Stasys. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybiniai – teisiniai institutai*. Vilnius: Mintis, 1981.
41. VÉRON, Michel. *Droit pénal spécial. 8-e edition*. Paris: Armand Colin, 2001.
42. WESSELS, Johannes. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis: baudžiamoji veika ir jos struktūra*. Vilnius: Eugrimas, 2003.
43. БОРЗЕНКОВ, Г.Н. *Квалификация преступлений против жизни и здоровья*. Москва: Зерцало, 2005.
44. БОРОДИН, С. В. *Ответственность за убийство квалификация и наказание по российскому праву*. Москва: Юрист, 1994.
45. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Москва: Юрист, 1999.
46. БОРОДИН, С. В. *Преступления против жизни*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
47. ГАУХМАН, Л. Д. et al. *Уголовное право. Особенная часть: учебник*. Москва: Эксмо, 2004.
48. ЗАГОРОДНИКОВ, Н. И. *Преступления против жизни по советскому уголовному праву*. Москва, 1961.
49. КОЗОЧКИН, И. Д. *Уголовное право зарубежных государств. Особенная часть*. Москва: Издательский дом „Камерон“, 2004.
50. КУЧЕРОВА, И. И. *Комментарий к уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Экзамен, 2008.
51. НИКИФИРОВ, А. С. Квалифицированное убийство в современном европейском континентальном и англо-американском уголовном праве. *Журнал российского права*. 2001, Но. 5.
52. ШАРГОРОДСКИЙ, М.Д. *Избранные работы по уголовному праву*. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.

III. Teismų praktika

53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1999 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 18 „Dėl teismų praktikos nužudymų bylose“. *Teismų praktika*. 1999, Nr. 11
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004 m., Nr. 21.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 46 patvirtinta teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-49/2009.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-172/2009.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-67/2008.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-196/2008.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-371/2008.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-174/2007.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-643/2007.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-815/2007.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-79/2006.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-36/2006.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-283/2006.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-538/2006.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-133/2005.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-534/2004.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamoji byla Nr. 2K-693/2004.
71. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-3/2009.
72. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-34/2009.
73. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-266/2008.
74. Lietuvos Apeliacinio Teismo baudžiamoji byla Nr. 1A-379/2006.
75. Kauno apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-71/2003.
76. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-36-107/2008.
77. Klaipėdos apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-148-107/2008.
78. Panevėžio apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. N1-59-511/2006.
79. Šiaulių apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-34-152/2008.
80. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-58/2009.

81. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-231/2008.
82. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-148/2007.
83. Vilniaus apygardos teismo baudžiamoji byla Nr. 1-98/2004.
84. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2008 metais ataskaita.(www.prokuraturos.lt)
85. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų Ministerijos pateikta tyčinių nužudymų statistika (www.ird.lt)

Priedas Nr. 1

Tyčiniai nužudymai (su pasikėsinimais)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Užregistruota nusikaltimų	398	378	313	372	345	390	294	280	301
Nusikaltimų skaičiaus pakitimo tempai (lyginant su praeitais metais) (%)	16.0	-5.0	-17.2	18.8	-7.3	13	-24.6	-4.8	7.5
Ištirta nusikaltimų	295	319	297	230	317	330	296	256	279
Ištirta nusikaltimų (%)	78.5	80.4	84.4	61.8	91.9	84.6	100.7	91.4	92.7
Nusikaltimų skaičius, tenkantis 100 000 gyventojų	11.4	10.9	9.0	10.8	9.9	11.4	8.6	8.3	8.9

Tyčiniai nužudymai (su pasikėsinimais)

Užregistruota nusikaltimų

Tyčiniai nužudymai (su pasikėsinimais)

Ištirta nusikaltimų (%)

